

π. Αναστάσιος Γκοτσόπουλος
Έφημέριος Ί. Ν. Αγ. Νικολάου Πατρών

**ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΒΛ. ΦΕΙΔΑ
«ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΥΜΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΕΤΕΡΟΔΟΞΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ Ι. ΚΑΝΟΝΕΣ»**

Δημοσιεύθηκε στο δελτίο ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ (τεύχ. 699/30.4.09, σ.σ. 11-33) άρθρο του Καθηγητού Βλασίου Φειδᾶ με τίτλο «τό ζήτημα τῆς συμπροσευχῆς μετὰ τῶν ἑτεροδόξων κατὰ τοὺς ἱερούς Κανόνες»¹ (στό ἐξῆς : Φειδᾶς). Ὅπως ἀναφέρει ὁ συντάκτης, τό ἄρθρο αὐτό ἀποτελεῖ ἀπάντηση-γνωμοδότηση σέ ἐρώτημα πού τοῦ ἀπευθύνθηκε.

Ἡ δημοσίευση τόσο μεγάλης ἐργασίας (σελ. 23) στό ἐπίσημο δελτίο τοῦ Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Σαμπεζύ Γενεύης) καί ἡ προσωπικότητα καί οἱ πολλές καί κρίσιμες ιδιότητες τοῦ συντάκτου καταδεικνύουν τή σοβαρότητα τοῦ θέματος τῶν συμπροσευχῶν μέ ἑτεροδόξους στή σύγχρονη διορθόδοξη καί διαχριστιανική συνεργασία.

Στό ἄρθρο ὁ καθηγητής συμπεραίνει ὅτι ὄχι μόνο δέν ἀπαγορεύεται ἡ συμπροσευχή μέ τοὺς ἑτεροδόξους στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, ἀλλά ἀντιθέτως οἱ Ἰ. Κανόνες ἐνθαρρύνουν τήν κοινή προσευχή μέ τίς ἄλλες ὁμολογίες, ἡ δέ κανονική ἀπαγόρευση περιορίζεται ἀποκλειστικά στή Θ. Λειτουργία.

Ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ κ. Φειδᾶ ἐντοπίζεται κυρίως στά ἐξῆς σημεία :

1. στήν «ἀκριβῆ γραμματική ἐρμηνεία» (Φειδᾶς, σ. 15) τῶν Κανόνων,
2. στήν «συνεπῆ ἀναφορά τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τά συγκεκριμένα ἐκκλησιαστικά προβλήματα τῆς συγκεκριμένης ἐποχῆς» καί εἰδικότερα «εἰς τάς ἐπικινδύνους διά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καταστάσεις τοῦ Δ' αἰῶνος» (Φειδᾶς, σ. 15),
3. οἱ Ρωμαιοκαθολικοί καί οἱ Προτεστάντες δέν ἔχουν καταδικαστεῖ ὡς αἰρετικοί καί
4. οἱ συμπροσευχές εἶναι «ἀναπόφευκτος συνέπεια» τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως.

Α. Ποιά ἡ ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» ;

Δέν εἶναι ἀκριβές ὅτι «οἱ κανόνες συνδέουν πάντοτε τό “συνεύχεσθαι”

πρός πράξεις συλλειτουργίας ἢ συνιερουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετὰ αἰρετικῶν».

Ὁ Καθηγητής Φειδᾶς ἐξετάζοντας τήν «ἀκριβῆ γραμματική ἐρμηνεία» τῶν Ἰερῶν Κανόνων συμπεραίνει ὅτι «συνεπῶς, εἶναι εὐνόητον, ὅτι ὁ ΜΕ' καί οἱ λοιποί σχετικοί Αποστολικοί κανόνες συνδέουν **πάντοτε** τό “συνεύχεσθαι” πρὸς πράξεις συλλειτουργίας ἢ συνιερουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετὰ αἰρετικῶν» (Φειδᾶς, σ. 19) καί «συνεπῶς, ἡ ἀληθῆς ἔννοια τῶν ἀνωτέρω κανόνων (πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἰρετικούς) ἀναφέρεται εἰς **μόνην** τήν εὐλογον καί αὐτονόητον ἀπαγόρευσιν τῆς συλλειτουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετὰ τῶν ἑτεροδόξων καί ὄχι βεβαίως εἰς τήν συμμετοχήν αὐτῶν εἰς πᾶσαν ἄλλην προσευχήν» (Φειδᾶς, σ. 20). Περιορίζει δηλαδή τήν ἔννοια τῆς συμπροσευχῆς ἀποκλειστικά καί μόνο στή Θ. Λειτουργία καί ὄχι σέ ἄλλη ἀκολουθία.

Εἶναι ἀσφαλῶς προδήλως ἀνακριβῆ τά συμπεράσματα αὐτά, διότι - ὅπως θά καταδειχθεῖ - ἡ ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» στους Ἰ. Κανόνες εἶναι πολύ εὐρεία καί περιλαμβάνει ἀπό τήν ἀπλή προσευχή λαϊκῶν ἐκτός ναοῦ, «ἐν οἴκῳ ἢ ἐν ἀγρῶ», μέχρι καί τήν ἐνώπιόν του θυσιαστηρίου τέλεση τῆς Θ. Λειτουργίας ἀπό κληρικούς. Μέ κανένα τρόπο δέν εἶναι δυνατόν νά περιορίζεται μόνο στή συμμετοχή κληρικῶν στή Θ. Λειτουργία :

1. Η έννοια του «συνεύχεσθαι» στή θύραθεν και πατερική γραμματεία.

Στήν ἀρχαία ἑλληνική γραμματεία, κατά τόν Ἰω. Σταματάκο, «συνεύχομαι» σημαίνει «εὐχομαι (προσεύχομαι) ἀπό κοινού μετά τινός, ἐνώνω τάς εὐχάς μου μέ τάς δικάς του»². Στήν Πατερική γραμματεία, σύμφωνα μέ τόν G.W.H.Lampe³ «συμπροσεύχομαι» σημαίνει “pray together, pray with”, ἐνῶ τό «συνεύχομαι» σημαίνει α) «pray with, pray together» (=προσεύχομαι μαζί) καί β) “wish one well” (=εὐχομαι νά εἶναι καλά).

Στήν Καινή Διαθήκη ἀπαντᾶται μόνο τό ρῆμα «εὐχεσθαι»⁴, ὅπου σέ καμία περίπτωση δέν ὑπονοεῖται ἡ τέλεση Θ. Λειτουργίας, ἀλλά μόνο προσευχῆς ἢ ἀπλῆς εὐχῆς. Παρόμοιες εἶναι καί οἱ ἀναφορές στή μετάφραση τῶν Ο' στήν Π. Δ.

Κατά συνέπεια, δέν βρίσκει ἔρεισμα οὔτε στήν Ἀγ. Γραφή, οὔτε στήν πατερική ἢ θύραθεν γραμματολογία ἢ ἐρμηνεία ὅτι «συνεύχομαι» ἢ «συμπροσεύχομαι» σημαίνει ἀποκλειστικά τή συμμετοχή ὄχι σέ ἀπλή κοινή προσευχή, ἀλλά στήν τέλεση Θ. Εὐχαριστίας.

2. Η έννοια του «συνεύχεσθαι» στους Ἱερούς Κανόνες.

Εἶναι προφανές ὅτι ὅταν οἱ συντάκτες τῶν Ἱερῶν Κανόνων θέλουν νά διευρύνουν ἢ νά περιορίσουν τήν έννοια ἑνός ὅρου, ἢ νά δώσουν διαφοροτικό νόημα, ἀπό ὅτι ἡ συνήθης έννοιά του στή βιβλική καί πατερική γραμματεία ὀφείλουν νά τό προσδιορίσουν ἐπακριβῶς. Κάτι τέτοιο δέ συμβαίνει μέ τόν ὄρο «συνεύχεσθαι» καί τούς συναφεῖς. Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ὁ Θ' Κανόνας τοῦ Ἀγ. Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας ὁ ὁποῖος περιορίζει τήν έννοια τοῦ «εὐχεσθαι» καί «εὐχή» μόνο στήν Ἀγ. Αναφορά τῆς Θ. Λειτουργίας λέγοντας : «Εἰ ὀφείλει Κληρικός εὐχεσθαι ... ἢ ... ὅποτεν ποιῆ τήν εὐχήν, ἤγουν τήν προσφοράν». Τό «ἤγουν» προσδιορίζει ἐπακριβῶς τή βούληση τοῦ συντάκτου ὅταν ὀμιλεῖ περί τοῦ «εὐχεσθαι» καί «εὐχή». Ἐάν «εὐχεσθαι» καί «εὐχή» έννοεῖτο πάντοτε ἡ Θ. Λειτουργία, δέν χρειαζόταν διευκρίνιση.

Στούς περισσότερους ἀπό τούς Ἱ. Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἰρετικούς δέν προσδιορίζεται ὅτι ἡ ἀπαγόρευση ἀφορᾷ μόνο κληρικούς. Σέ ὀρισμένους μάλιστα ρητῶς προβλέπονται ἐπιτίμια γιά τούς λαϊκούς πού παραβαίνουν τήν κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς. Κατά συνέπεια, «συνεύχεσθαι» σημαίνει καί τήν ἀπλή προσευχή, διότι ἀσφαλῶς οἱ λαϊκοί μποροῦν μόνο νά συμπροσεύχονται καί ὄχι νά συλλειτουργοῦν.

Ἰδιαίτερα σημαντικός γιά τήν κατανόηση τοῦ ποιά προσευχή μέ αἰρετικούς ἀπαγορεύεται εἶναι ὁ **ΞΕ'** (ἢ **ΞΔ'** κατά Ράλλη-Ποτλή (στό ἐξῆς : Ρ-Π.) **Κανόνας τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων** : «**Εἰ τις κληρικός, ἢ λαϊκός εἰσέλθοι εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων, ἢ αἰρετικῶν προσεύξασθαι, καί καθαιρείσθω, καί ἀφορίζεσθω**». Δυστυχῶς αὐτός ὁ σημαντικός κανόνας διέλαθε (;) τῆς προσοχῆς τοῦ καθηγητοῦ καί δέν τόν ἀναλύει στό ἄρθρο ! Καί μόνο αὐτός ὁ Κανόνας καταρρίπτει τόν ἐσφαλμένο ἰσχυρισμό τοῦ ἀρθρογράφου ὅτι «οἱ σχετικοί Ἀποστολικοί κανόνες συνδέουν πάντοτε τό “συνεύχεσθαι” πρὸς πράξεις συλλειτουργίας ἢ συνιερουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετά αἰρετικῶν» (Φειδᾶς, σ. 19) καί «συνεπῶς, ἡ ἀληθῆς έννοια τῶν ἀνωτέρω Κανόνων (πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἰρετικούς) ἀναφέρεται εἰς μόνην τήν εὐλογον καί αὐτονόητον ἀπαγόρευσιν τῆς συλλειτουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετά τῶν ἑτεροδόξων καί ὄχι βεβαίως εἰς τήν συμμετοχήν αὐτῶν εἰς πάσαν ἄλλην προσευχήν» (Φειδᾶς, σ. 20). Ὅταν ὁ **ΞΕ'** Ἀποστολικός ἀπαγορεύει τό «εἰσέλθοι ... προσεύξασθαι» ἀσφαλῶς καί δέν έννοεῖ τό συλλείτουργο, διότι δέν νοεῖται κοινή Θ. Λειτουργία μέ Ἰουδαίους στή συναγωγή τους !

Τό ἴδιο συμβαίνει καί μέ τόν **ΛΖ'** τῆς ἐν **Λαοδικείᾳ**: «**ὅτι οὐ δεῖ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἢ αἰρετικῶν τά πεμπόμενα ἑορταστικά λαμβάνειν, μηδὲ συνεορτάζειν αὐτοῖς**». Καί αὐτός δέ μνημονεύεται καθόλου στό ἄρθρο. Εἶναι πρόδηλο ὅτι στό «συνεορτάζειν» ἐμπερικλείεται κάθε λατρευτική ἀκολουθία καί τελετῆ – ἀσφαλῶς καί ἡ Θ. Λειτουργία, ἀλλά ὄχι μόνο αὐτή – πρὸς τιμὴν προσώπου ἢ γεγονότος τό ὁποῖο ἑορτάζεται ἀπό τούς Ἰουδαίους ἢ αἰρετικούς. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι οἱ ἑορτές τῶν Ἰουδαίων καί αἰρετικῶν ἀντιμετωπίζονται μέ ένιαία ἀπαγόρευση.

Ἐπίσης σαφής εἶναι καί ὁ **Β' Κανόνας τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ** (καί αὐτός δέν ἀναφέρεται στό ἄρθρο): **«μή ἐξεῖναι δέ κοινωνεῖν τοῖς ἀκοινωνήτοις, μηδέ κατ' οἴκους συνελθόντας συνεύχεσθαι τοῖς μή τῇ ἐκκλησίᾳ συνευχομένοις»**. Προφανῶς τό «κοινωνεῖν» ἀναφέρεται στή Θ. Εὐχαριστία καί ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τό «κατ' οἴκους συνελθόντας συνεύχεσθαι», ὅπου ὑπονοεῖ τὴν ἀπλή προσευχή. Μὲ τό «κατ' οἴκους συνελθόντας συνεύχεσθαι» δέν νοεῖται τέλεση Θ. Λειτουργίας, ἀφ' ἑνός μὲν διότι τέλεση Θ. Λειτουργίας, χωρὶς νά εἶναι ἀνάγκη, ἐν οἴκῳ ἀπαγορεύεται σύμφωνα μέ τόν Κανόνα ΝΗ' τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου, καί ἀφ' ἑτέρου διότι δέν θά εἶχε νόημα στόν ἴδιο Κανόνα ἢ ἐπανάληψη ἀπαγορεύσεως τελέσεως Θ. Λειτουργίας.

Σύμφωνα μέ τόν **Γ' Κανόνα τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων** "εἴ τις ἀκοινωνήτω, κἄν ἐν οἴκῳ συνεύξηται, οὗτος ἀφοριζέσθω". Ὅταν ὁ Κανόνας ἐπιβάλλει ἀφορισμό σέ ὅποιον **«κἄν ἐν οἴκῳ συνεύξηται»** μέ ἀκοινωνήτον (αἵρετικό ἢ ἀφορισμένο), προφανῶς ἐννοεῖ τὴν ἀπλή συμπροσευχή καί ὄχι τὴν τέλεση Θ. Λειτουργίας, διότι, ὅπως ἐλέγχθη ἤδη, χωρὶς νά ὑπάρχει ἀνάγκη, τέλεση Θ. Λειτουργίας «ἐν οἴκῳ» ἀπαγορεύεται αὐστηρά. Ἐπί πλέον δέ, καί ἡ ἴδια ἢ δομὴ τοῦ κειμένου ὑπονοεῖ ὅτι δέν πρόκειται γιὰ τὴν εὐχαριστηριακὴ σύναξη, ἀλλὰ γιὰ ἀπλή κατ' ἰδίαν προσευχή. Ἄρα, μέ τό "κἄν ἐν οἴκῳ συνεύξηται" ἐννοεῖ οποιαδήποτε ἀπλή συμπροσευχή· ὁ παραβαίνων αὐτόν τόν Κανόνα «ἀφοριζέσθω»!

Εἶναι ἀπαραίτητο νά σταθοῦμε στὴν ἐρμηνεία πού δίνει ὁ καθηγητὴς στόν Θ' Κανόνα τοῦ Ἀγ. Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας, ὅπου, ἐσφαλμένως, συμπεραίνει ὅτι «ἐπομένως οἱ ἀρειανοὶ ἢ ἄλλοι αἵρετικοὶ δύνανται νά παρίστανται εἰς τὴν ὑπὸ ὀρθοδόξου κληρικοῦ τελουμένην ὀρθόδοξον θείαν λειτουργίαν τουλάχιστον "μέχρι τοῦ ἀσπασμοῦ"» (Φειδᾶς, σ. 20) καί «ὅθεν ... εἰς "οὐδέν βλάπτει" ὁ συνεκκλησιασμός ὀρθοδόξων καὶ αἵρετικῶν κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν» (Φειδᾶς, σ. 21). Ὅμως κάτι τέτοιο δέν προκύπτει καθόλου ἀπὸ τό κείμενο τοῦ Κανόνος: **«Ἐρώτησις:** Εἰ ὀφείλει Κληρικός εὐχεσθαι, παρόντων Ἀρειανῶν, ἢ ἄλλων αἵρετικῶν, ἢ οὐδέν αὐτόν βλάπτει, ὅπότεν αὐτός ποιῇ τὴν εὐχήν, ἢ γουν τὴν προσφορὰν; **Ἀπόκρισις:** Ἐν τῇ θείᾳ ἀναφορᾷ ὁ Διάκονος προσφωνεῖ πρὸ τοῦ ἀσπασμοῦ: "Οἱ ἀκοινωνήτοι περιπατήσατε". Οὐκ ὀφείλουσιν οὖν παρεῖναι, εἰ μὴ ἂν ἐπαγγέλλωνται μετανοεῖν καὶ ἐκφεύγειν τὴν αἵρεσιν». Ἐρωτᾶται δηλ. ὁ Ἀγ. Τιμόθεος ἔάν κατὰ τὴν ὥρα τῆς Ἀγ. Ἀναφορᾶς σέ Θ. Λειτουργία πού τελεῖ Ὁρθόδοξος κληρικός ἐπιτρέπεται νά εἶναι παρόντες ἀρειανοὶ ἢ ἄλλοι αἵρετικοί. Εἶναι προφανές ἀπὸ τὴ δομὴ τῆς ἐρωτήσεως ὅτι τό «εὐχεσθαι» τοῦ πρώτου σκέλους ἐπεξηγεῖται στό δεύτερο μέρος τῆς ἐρωτήσεως μέ τὴ φράση «ὅταν αὐτός ποιῇ τὴν εὐχήν, ἢ γουν τὴν προσφορὰν». Ἀπὸ τό κείμενο προκύπτει σαφῶς ὅτι τό ἐρώτημα ἀφορᾷ τὴν ὑψιστὴ στιγμή τῆς Ἀγ. Ἀναφορᾶς καί ἀσφαλῶς δέν ὑπονοεῖται πουθενά στό ἐρώτημα διάκριση γιὰ δύο μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας. Ἡ Θ. Λειτουργία ἀντιμετωπίζεται ἐνιαία καί ὄχι ὡς δύο τμήματα. Τὴν ἴδια ἀποψη περὶ ἐνιαίας ἀντιμετωπίσεως τῆς Θ. Λειτουργίας ἐκφράζει καί ὁ Βαλσαμών : «ἡ ἐρώτησις περὶ κληρικοῦ, εἰ ὀφείλει εὐχεσθαι παρόντων αἵρετικῶν, ἢ γουν προσφέρειν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν» (Ρ-Π., δ, 336), καί κατὰ τόν ἴδιο τρόπο προσεγγίζει καί ὁ Ἀγ. Νικόδημος Ἀγιορείτης τό ἐρώτημα «ἐρωτήθη ὁ Πατὴρ οὗτος, ἂν πρέπει ὁ Ἱερεὺς νά προσφέρει ἀναίμακτον ἱερουργίαν, ὅταν εἶναι παρόντες ἀρειανοὶ καί ἀπλῶς αἵρετικοί», ὁμοίως καί ὁ Βλάσταρης δέν κάνει διάκριση στὰ μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας (Ρ-Π., στ, 73). Ἄλλωστε καί στὴν ἀπάντησή του ὁ Ἀγ. Τιμόθεος δέν ἀναφέρεται σέ διαφοροποιημένη συμπεριφορὰ ἐναντι τῶν αἵρετικῶν στὰ δύο μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας. Ἐάν ἐννοοῦσε κάτι τέτοιο θά ἔπρεπε νά τό δηλώσει ρητῶς. Ἡ ἀπάντηση τοῦ Ἀλεξανδρείας εἶναι ἀπλή, σαφής καί ἐνιαία : «οὐκ ὀφείλουσι παρεῖναι» παρὰ μόνο ἔάν «ἐπαγγέλλωνται» (δηλ. νά ἔχουν ὑποσχεθεῖ) ὅτι θά μετανοήσουν καί νά φύγουν ἀπὸ τὴν αἵρεση». **Πουθενά δε λέει ὅτι στό πρῶτο μέρος τῆς Θ. Λειτουργίας μποροῦν νά παρίστανται καί στό δεύτερο ἀπαγορεύεται. Κάτι τέτοιο δέν μπορεῖ νά δικαιολογηθεῖ ἀπὸ τό κείμενο τοῦ Ἀγ. Τιμοθέου, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἐρμηνευτὲς του.** Ἐπί πλέον δέ καί ὁ κ. Φειδᾶς μνημονεύοντας τόν Βαλσαμῶνα λέει : «ἐπομένως ὁ κανὼν (ὁ Στ' Λαοδικείας) ἀπαγορεύει τὸν συνεκκλησιασμόν τῶν ἐπιμενόντων εἰς τὴν αἵρεσιν αἵρετικῶν μετὰ τῶν ὀρθοδόξων κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς Θ. Λειτουργίας» (Φειδᾶς, σ. 19), χωρὶς νά διακρίνει τὰ μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας, κατὰ τὰ ὁποῖα στό μὲν πρῶτο – τάχα – ἐπιτρέπεται ἡ παρουσία τους καί στό δεύτερο ἀπαγορεύεται.

Είναι άξιο έπισημάνσεως ότι και ό ίδιος ό καθηγητής έπεξηγώντας τό σχόλιο του Βαλσαμώνος στον ΜΕ' Αποστολικό αναγνωρίζει ότι **μέ τή φράση «συνευξάμενος» ό Κανόνας ύπονοεί τή «συμμετοχή σέ προσευχή» σέ αντιδιαστολή μέ τή «συλλειτουργία»:** «*Ένταῦθα μή εἴπης ἐν ναῶ τόν ἐπίσκοπον καί τούς λοιπούς συνεύξασθαι μετά αίρετικῶν (=συλλειτουργία), οἱ τοιοῦτοι γάρ καθαιρεθήσονται...Άλλ' έκλαβοῦ τό συνεύξασθαι εἰς τό ἀπλῶς κοινωνῆσαι καί ἡμερώτερον διατεθῆναι ἐπί τῆ εὐχῆ τοῦ αίρετικοῦ (=συμμετοχή εἰς τήν προσευχήν)*» (Φειδᾶς, σ. 17).

Τέλος, ό κ. Φειδᾶς συνομολογεῖ όρθῶς ότι γιά τήν περίπτωση τῆς ἀπλῆς συμπροσευχῆς μέ αίρετικό καί όχι τῆς συλλειτουργίας, προβλέπεται στον ΜΕ' Αποστολικό Κανόνα ή ποινή του ἀφορισμοῦ: «*συνεπῶς, τό ρῆμα "συνεύχεσθαι" ἀναφέρεται εἰς δύο διαφορετικές περιπτώσεις, ἤτοι εἰς ἀπλήν συμπροσευχήν καί εἰς τήν συλλειτουργίαν, διό καί εἰς τήν δευτέραν περιπτώσιν ἡ προτεινόμενη ποινή τῆς καθαιρέσεως εἶναι σαφῶς βαρύτερα*», ἐνῶ στήν πρώτη περίπτωση τῆς «ἀπλῆς συμπροσευχῆς» προβλέπεται ή ποινή μόνο του ἀφορισμοῦ (Φειδᾶς, σ. 17). Παρόλα αὐτά στή συνέχεια τήν ἐπί ποινή ἀφορισμοῦ ἀπαγόρευση του Κανόνος δέν τήν θεωρεῖ ἄξια σημασίας. Τήν ἀντιπαρέρχεται διά τῆς σιωπῆς ...

3. Όλοι οἱ ἔγκριτοι σχολιαστές τῶν Ἰ. Κανόνων χρησιμοποιοῦν τό «συνεύχεσθαι» ἢ «προσεύξασθαι μετά τινός» πρωτίστως μέ τήν ἔννοια τῆς ἀπλῆς συμπροσευχῆς καί σπανιότερα μέ τήν ἔννοια του συλλειτουργεῖν. Ἐνδεικτικά:

1. Βαλσαμών [*«ἔγκριτος κανονολόγος»* (κατά τόν κ. Φειδᾶ, σ. 17) καί τῶν «Ἰερῶν Κανόνων διασημότητος ἔξηγητής» (κατά τῶν Κων/ίνο Οἰκονόμο)]. Σημειώνεται ότι ό ίδιος ό καθηγητής προσμαρτυρεῖ ότι «*ό ἔγκριτος κανονολόγος Θεόδωρος Βαλσαμών εἰς τόν σχολιασμόν του (ΜΕ' Αποστολικοῦ) κανόνος ... παρατηρεῖ όρθῶς τήν πολλαπλήν χρῆσιν τοῦ ρήματος "συνεύχεσθαι", ἡ όποία δηλοῦται καί διά τῆς διαφορᾶς τῶν προβλεπομένων ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν*» (Φειδᾶς, σ. 17)! Ἐν τούτοις, ἀπορεῖ κανεῖς πῶς στά συμπεράσματα παραβλέπει τήν «όρθή παρατήρηση» του Βαλσαμώνος καί περιορίζει ἐντελῶς ἀναιτιολόγητα τήν ἔννοια του «συνεύχεσθαι» μόνο στή Θ. Λειτουργία καί στό συλλειτουργεῖν!

Ἐπί πλέον κατά τόν Βαλσαμώνα :

- «*ό ἀφωρισμένῳ συνευξάμενος όπουδήποτε ἀφορισθήσεται, κἄν ἐπίσκοπος ἐστι, κἄν λαϊκός ... εἰ τις οὖν μετ' αὐτοῦ συμψάλλη ἐν οἴκῳ, ἢ ἐν ἀγρῶ, οὐκ αἰτιαθήσεται · ταυτόν γάρ ἐστι τό ἐν ἐκκλησίᾳ ἢ ἔξωθεν ταύτης συνεύξασθαι μετά τοῦ ἀφωρισμένου · συνομιλεῖν δέ μετά τοῦ ἀφορισμένου οὐ κωλυόμεθα*» (ἐρμηνεία στον Ἰ' Αποστολικό, Ρ-Π., β, 14). Ὁ Βαλσαμών, εἶναι ἀπολύτως σαφῆς : τό ἀντικανονικῶς «συνεύξασθαι» διαπράττεται «όπουδήποτε», καί ἀπό ἐπίσκοπο καί ἀπό λαϊκό. Συνεπῶς δέν πρόκειται περί συλλειτουργίας. Καί ἀπλή συμψαλμωδία ὡς συμπροσευχή μπορεῖ νά τελεσθεῖ ἢ στό σπίτι, ἢ στήν ὑπαιθρο. Δέν ἔχει σημασία ἂν τελεῖται ἐνώπιον τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος «ἐν ἐκκλησίᾳ», ἢ κατ' ἰδίαν «ἔξωθεν αὐτῆς». Εἶναι προφανές ότι ό Βαλσαμών δέν ἀναφέρεται ἀποκλειστικά σέ Θ. Λειτουργία καί συλλειτουργία, ἀλλά σέ όποιαδήποτε προσευχή.
- «*Ένταῦθα (στον ΜΕ' Κανόνα) μή εἴπης ἐν ναῶ τόν ἐπίσκοπον καί τούς λοιπούς συνεύξασθαι μετά αίρετικῶν · οἱ τοιοῦτοι γάρ καθαιρεθήσονται κατά τόν ΜΣτ' κανόνα, καθώς καί ό ἐπιτρέψας αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαι τί · ἀλλ' έκλαβοῦ τό συνεύξασθαι εἰς τό ἀπλῶς κοινωνῆσαι, καί ἡμερώτερον διατεθῆναι ἐπί τῆ εὐχῆ τοῦ αίρετικοῦ (κατά τόν Φειδᾶ: «=συμμετοχή εἰς τήν προσευχήν» (Φειδᾶς, σ. 17)» (Ρ-Π, β, 60). Μέ ἀπλά λόγια λέει ό Βαλσαμών : ό ΜΕ' Κανόνας δέν ἀφορᾶ στή περίπτωση πού ἔχουμε συμπροσευχή στό Ναό ἐπισκόπου μέ αίρετικούς. Αὐτή ἡ περίπτωση, δηλαδή ἡ ἐν τῷ ναῶ συμπροσευχή ἐπισκόπου καί αίρετικῶν καί μάλιστα ἂν δοθεῖ ἄδεια στους αίρετικούς νά συμπεριφερθοῦν ὡς κληρικοί ἀντιμετωπίζεται ἀπό τόν ἐπόμενο ΜΣτ' Κανόνα πιό αὐστηρά μέ καθάρηση. Ἐδῶ, στον ΜΕ' Κανόνα, νά ἐκλάβεις τό «συνεύξασθαι» ὡς ἀπλή λατρευτική ἐπικοινωνία καί ἀπλή προσευχή, χωρίς νά ἔχουμε ἱεροπραξία ἀπό κληρικό · γί*

αυτό ἐδῶ ἔχουμε μόνο ἀφορισμό. Συνεπῶς, **κατά τό Βαλσαμῶνα, «συνεύξασθαι» σημαίνει τήν ἀπλή προσευχή ἀκόμα καί ἐκτός Ναοῦ, χωρίς ἱεροπραξία κληρικών, χωρίς τέλεση Θ. Λειτουργίας.**

- «Διά τοι τοῦτο (μνημονεύει τούς Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τήν συμπροσευχή μέ αίρετικούς) καί ἡμεῖς ψηφίζομεθα, μή μόνον ἀφορισμῶ καί καθαιρέσει καθυποβάλλεσθαι τούς λαϊκούς τε καί κληρικούς, συνευχομένους ἐν Ἐκκλησίᾳ ὀρθοδόξων ἢ αίρετικῶν ἢ ὅπουδήποτε συνευχόμενος αὐτοῖς ἱερατικῶς ... κατά τήν τῶν ρηθέντων θείων κανόνων περίληψιν. Ἡ γάρ στενοχωρία τῶν τόπων, καί ὁ τῶν αίρετικῶν πληθυσμός, τῆς ὀρθοδόξου πίστεως οὐ μετήμειψε τήν ἀκεραιότητα» (Ρ-Π., δ, 460). Ὑπόκεινται στό ἐπιτίμιο καί οἱ λαϊκοί ὅταν συνεύχονται · προφανῶς δέν συλλειτουργοῦν !

2. Ἁγ. Νικόδημος Ἀγιορείτης:

- «μέγα ἀμάρτημα λογιάζει ὁ παρών Κανών (ΞΕ' Ἀποστολικός) τό νά ἔμβη τινάς Χριστιανός μέσα εἰς **συναγωγὴν Ἰουδαίων ἢ αίρετικῶν διά νά προσευχηθῆ** ... πὸς μᾶλλον παρανομεῖ ὁ Χριστιανός ἐκεῖνος ὅπου **συμπροσεύχεται μέ τούς σταυρωτᾶς τοῦ Χριστοῦ;**» (ἐρμηνεία στόν ΞΕ' Ἀποστολικό, Πηδάλιον, σ. 84-85). Προφανῶς ἀναφέρεται σέ ἀπλή συμπροσευχή, διότι δέ νοεῖται Θ. Λειτουργία καί συλλείτουργο σέ ... ἑβραϊκή συναγωγή !
- «ὅποιος ἤθελε συμπροσευχηθεῖ μέ ἐκεῖνον ὅπου ἀφορίσθη ἀπό τήν ὀμήγουριν, καί τήν προσευχήν τῶν πιστῶν, **κᾶν καί δέν ἤθελεν συμπροσευχηθῆ μέσα εἰς τήν ἐκκλησίαν, ἀλλά μέσα εἰς τόν οἶκον** ὁ τοιοῦτος ἢ ἱερωμένος εἶναι ἢ λαϊκός ἄς ἀφορίζεται» (ἐρμηνεία στόν Ι' Ἀποστολικό, Πηδάλιον, σ. 13). Αὐτός πού ἀποκόπτεται ἀπό τήν κοινὴ λατρεία, δέν εἶναι ἀποδεκτός οὔτε σέ κατ' ἰδίαν συμπροσευχή. Καί ἐδῶ δέν πρόκειται γιά Θ. Λειτουργία καί συλλείτουργο διότι ὁ λαϊκός δέν συλλειτουργεῖ.
- «ὁ παρών Κανών (ΜΕ' Ἀποστολικός) διορίζει ὅτι ὅποιος Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος ἤθελε **συμπροσευχηθῆ μονάχα, ἀλλ' ὄχι καί νά συλλειτουργήσῃ** μέ αίρετικούς ἄς ἀφορίζεται ... εἰ δέ καί ἐσυγχώρησεν εἰς τούς αίρετικούς νά ἐνεργήσουν κανένα λειτούργημα ὡσαν κληρικοί, ἄς καθαιρῆται» (ἐρμηνεία στόν ΜΕ' Ἀποστολικό, Πηδάλιον, σ. 50-51). Καί ἐδῶ ἀντιδιαστέλλεται σαφέστατα ἡ συμπροσευχή ἀπό τὴ συλλειτουργία καί ὡς πρὸς τήν πράξη τοῦ παραβάτου καί ὡς πρὸς τίς συνέπειες.
- στήν ἐρμηνεία τοῦ ΙΑ' Ἀποστολικοῦ δέχεται ὁ Ἁγ. Νικόδημος ὡς δυνατές καί τίς δύο ἔννοιες : ἢ ὅτι τό «συνεύξεται λαμβάνεται ἀντί τοῦ συλλειτουργήσῃ» ἢ «δηλοῖ κατά τήν κυριολεξία του, τό νά συμπροσευχηθῆ» (ἐρμηνεία στόν ΙΑ' Ἀποστολικό, Πηδάλιον, σ. 14).

3. Ἀριστινός:

Ὁ καθηγητής στό ἄρθρο μνημονεύει μόνο μία φράση τοῦ Ἀριστινοῦ («ὁ συνευχόμενος ἦτοι συλλειτουργῶν»), μέ τήν ὁποία ἐπεξηγεῖ τόν ΙΑ' Ἀποστολικό, ὅπου σαφῶς πρόκειται γιά συλλειτουργία κληρικοῦ μέ καθηρημένο κληρικό. Ασφαλῶς ὁ Ἀριστινός δέν ἀναφέρει ὅτι αὐτή ἡ ἐρμηνεία ἀφορᾷ ὅλους τούς Κανόνες, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπό τά ἐπόμενα χωρία, ὅπου σαφῶς ἐπεκτείνει τήν κανονικὴ ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς καί στήν ἀπλή προσευχή :

- «ὁ εἰσελθὼν εἰς **συναγωγὴν Ἰουδαίων ἢ αίρετικῶν καί προσευξάμενος μετ' αὐτῶν** ... ὁ δέ ἐν **οἴκῳ συνευξάμενος μόνον** αίρετικοῖς ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος ἀφορίζεται» (ἐρμηνεία στόν ΕΔ' Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 83). Καί ἐδῶ δέ νοεῖται τό συλλειτουργεῖν Ἰουδαίους, ἢ συλλειτουργεῖν ἐν οἴκῳ · προφανῶς ἀφορᾷ σέ ἀπλή συμπροσευχή !
- «ὁ συνευχόμενος αίρετικοῖς ἐν **ἐκκλησίᾳ, ἢ ἐν οἴκῳ**, ἀκοινωνήτος ὡσαύτως ἔστω καί αὐτός» (ἐρμηνεία στόν Ι' Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 14). Ἡ «ἐν οἴκῳ» συμπροσευχή δέν μπορεῖ νά εἶναι συλλειτουργία.

- «ὁ δὲ τὸν εἰς ἐκκλησίαν μὴ συναγόμενον τοῖς πιστοῖς παραδεξάμενος, καὶ κατ' οἴκους αὐτῶ συνευξάμενος ἢ καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ τοῖς Κανόσιν ὑπεύθυνος ἔσται» (ἐρμηνεία στὸν Β' Ἀντιοχείας, Ρ-Π., γ, 129).
- «ὁ συνευξάμενος μόνον αἰρετικοῖς, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἀφορίζεται · ὁ δὲ ἐπιτρέψας αὐτοῖς ἐνεργῆσαι τι, ὡς ἱερωμένοις καὶ κληρικοῖς, καθαιρεῖται» (ἐρμηνεία στὸν ΜΕ' Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 60-61). Ἀντιδιαστέλλεται τὸ «συνευξάμενος μόνον» ἀπὸ τὸ «ἐπιτρέψας ἐνεργῆσαι τί ὡς ἱερωμένοις ἢ κληρικοῖς». Κατὰ συνέπεια μὲ τὸ «συνευξάμενος μόνον» ὁ Κανόνας ὑπονοεῖ τὴν ἀπλή συμπροσευχὴ χωρὶς ἱερατικὴ πράξη καὶ ἐπιβάλλει ἀφορισμό. Ἄν ὑποννοεῖτο συλλεΐτουργο τότε θὰ εἶχαμε καθάρωση, διότι θὰ ἐνέπιπτε στὴν περίπτωσι «ἐπιτρέψας ἐνεργῆσαι τι ὡς ἱερωμένοις ἢ κληρικοῖς».

4. Βλάστασις:

- «αἰρετικῶ ἢ σχισματικῶ ὅλως ἡμᾶς οὐκ ἐπιτρέπει συνεύχεσθαι» (Ρ-Π., στ, 73). Τὸ «ὅλως», πού δὲν ὑπάρχει στὸ κείμενο τοῦ Κανόνο, τοποθετήθηκε ἀπὸ τὸν ἐρμηνευτὴ γιὰ νὰ καλύψει κάθε ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» καὶ γιὰ νὰ ἐπιτείνει τὴν ἔννοια τῆς ἀπαγορεύσεως.

5. Ζωναρᾶς:

- «Μέγα ἀμάρτημα ὁ κανὼν (ἘΔ' Ἀποστολικός) τὸ Χριστιανὸν εἰς Ἰουδαίων συναγωγὴν, ἢ αἰρετικῶν χάριν προσευχῆς εἰσιέναι ... Χριστιανὸς τοῖς τοῦ Χριστοῦ ἀναιρέταις συνευχόμενος κριθεὶ παρανομῶν» (ἐρμηνεία στὸν ἘΔ' Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 82). Ἀσφαλῶς δὲ νοεῖται κοινὴ Θ. Λειτουργία μὲ Ἰουδαίους!
- «εἰ τίς οὖν ἀκοινωνήτω ... συνεύξηται, κἂν μὴ ἐν ἐκκλησίᾳ ἀλλ' ἐν οἴκῳ, κἀκεῖνος ἀφορισθήσεται» (ἐρμηνεία στὸν Γ' Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 14).
- «μῆτε ἐν οἴκῳ τινὰς συνεύχεσθαι, μῆτε ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦς (τοῦς ἀκοινωνήτους) ὑποδέχεσθαι. Τοῦς δὲ τοῖς τοιοῦτοις συνευχομένους, ἢ ὑποδεχομένους αὐτοῦς εἰς ἐκκλησίας, ἀκοινωνήτους κἀκεῖνους εἶναι ... τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ὁ Γ' καὶ ὁ ΙΑ' τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων ἔφη καὶ ὁ ΛΓ' Κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου φησὶν, ὅτι οὐ δεῖ αἰρετικῶ ἢ σχισματικῶ συνεύχεσθαι» (ἐρμηνεία στὸ Β' Ἀντιοχείας, Ρ-Π., γ, 127). Ἐδῶ ὁ Ζωναρᾶς ἀντιδιαστέλλει τὸ «ἐν οἴκῳ συνεύχεσθαι» ἀπὸ τὸ «ἐν ἐκκλησίᾳ ὑποδέχεσθαι» τὸ μὲν ὡς κατ' ἰδίαν ἀπλή συμπροσευχὴ, τὸ δὲ ὡς ἔκφρασις τῆς προσευχῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Ὅσοι λοιπὸν «συνεύχονται ἢ ὑποδέχονται» ἀκοινωνήτους ἢ αἰρετικούς ἢ σχισματικούς «ἀκοινωνήτους κἀκεῖνους εἶναι».

4. Ὅλη ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις μέχρι σήμερον θεωρεῖ ὅτι στοὺς ἐν λόγῳ Κανόνες περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς συμπροσευχῆς ὑπάγεται καὶ ἡ ἀπλή συμπροσευχὴ σὲ ὅποιαδήποτε ἀκολουθία ἢ τελετὴ καὶ ὄχι μόνον ἡ τέλεσις Θ. Λειτουργίας καὶ τὸ συλλεΐτουργο. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρω :

α) Ἁγ. Νικηφόρος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ὁμολογητής:

- «Οὐ χρὴ τὸ καθόλου εἰς τοιαύτας ἐκκλησίας (πού ὑπάγονται σὲ αἰρετικούς) εἰσιέναι, κατὰ τοῦς εἰρημένους τρόπους (χάριν εὐχῆς καὶ ψαλμωδίας) ... ἅμα γὰρ τῶ εἰσαχθεῖναι τὴν αἴρεσιν, ἀπέστη ὁ ἔφορος τῶν ἐκεῖσε Ἄγγελος, κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ κοινὸς οἶκος ὁ τοιοῦτος χρηματίζει ναός. καὶ, οὐ μὴ εἰσέλθω, φησὶν, εἰς Ἐκκλησίαν πονηρευομένων. καὶ ὁ Ἀπόστολος, τίς συγκατάθεσις ναοῦ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων ;» (Ρ-Π., δ, 431δ)

β) Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γερμανός Β' (1240):

- «Ὅθεν καὶ ἐπισκῆπτομαι (παραγγέλλω) πάσι τοῖς λαϊκοῖς, ὅσοι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐστέ τέκνα γνήσια, φεύγειν ὅλῳ ποδὶ ἀπὸ τῶν ὑποπεσόντων ἱερέων τῆ λατινικῆ ὑποταγῆ · καὶ μηδέ εἰς ἐκκλησίαν τούτοις συνάγεσθε, μηδέ εὐλογίαν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν δέχεσθε τὴν

τυχοῦσαν. Κρεῖσσον γάρ ἐστίν ἐν τοῖς οἴκοις ὑμῶν τῷ Θεῷ προσεύχεσθε κατά μόνας ἢ ἐπ' Ἐκκλησίας συνάγεσθε μετά τῶν λατινοφρόνων»⁵. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἐδῶ δέν ἀναφέρεται σέ Παπικούς, ἀλλά σέ Ὁρθοδόξους κληρικούς λατινόφρονες.

γ) Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος Ε' καί ἡ περί αὐτόν Πατριαρχική Σύνοδος (1749):

- «Ἐντελλόμεθα καί παραγγέλλομεν πατρικῶς καί πνευματικῶς ... εἰς τό ἐξῆς **μή τολμήσετε τό σύνολον νά συγκοινωνεῖτε** μετά τῶν αὐτόθι φρατόρων καί φραγκοπατέρων καί λοιπῶν Δυτικῶν, εἰς τά τε ἱερά τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας Μυστήρια καί εἰς τὰς **λοιπάς ἐκκλησιαστικάς τελετάς, προσευχάς τε καί ἱερουργίας**, ἀλλά νά φυλάττετε ... τό **ἀκοινωνήτον ὅλως μετ' ἐκείνων ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καί ἱερουργίαις**. Ἐάν δέ μετά τήν πατριαρχικήν καί συνοδικήν ἡμῶν ἐπιτίμησιν, πατρικήν τε καί πνευματικήν παραίνεσιν καί νουθεσίαν ταύτην, τολμήση τις ἀπό λόγου σας νά φανῆ ἀπειθής καί ἐνάντιος καί εἴτε τις ἐκ τῶν αὐτόθι ἱερέων τολμήση καί φωραθῆ **συνευχόμενος τοῖς Λατίνοις** ἢ προσφοράς δεχόμενος ἐκείνων ἢ μνήμας ἄγων ὑπέρ αὐτῶν ... ὁ τοιοῦτος ἱερεύς θέλει καθυποβληθῆ τελεία καθαιρέσει τῆς ἱερωσύνης αὐτοῦ»⁶.

δ) Σύνοδος Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων (1848):

- «Ἀποφαίνεται πάλι σήμερα συνοδικῶς ... ὅτι (ὁ Παπισμός) εἶναι αἵρεση καί οἱ ὀπαδοί του αἰρετικοί ... Ἐπίσης οἱ συνάξεις πού συγκροτοῦνται ἀπό αὐτούς εἶναι αἰρετικές καί **κάθε κοινωνία πνευματική τῶν Ὁρθοδόξων τέκνων ... μέ αὐτούς εἶναι ἀντικανονική**, ὅπως ὀρίζει ὁ ζ' κανόνας τῆς Γ' Οἴκ. Συνόδου»⁷.

ε) π. Ἰουστίνος Πόποβιτς :

- «Ὁ Ἱερός Κανὼν (Γ') τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων δέν προσδιορίζει ποία ἀκριβῶς προσευχή ἢ ἀκολουθία ἀπαγορεύεται, ἀλλά ἀπαγορεύει **κάθε κοινήν μεθ' αἰρετικῶν προσευχήν, ἔστω καί κατ' ἰδίαν («συνευξάμενος»)**. Εἰς τὰς οἰκουμενιστικάς κοινάς προσευχάς μήπως δέν γίνονται καί ἀδρότερα καί εὐρύτερα τούτων; ... Μήπως ὁμως δέν συμβαίνει ... νά εὐλογοῦν αἰρετικοί ρωμαιοκαθολικοί ἐπίσκοποι καί ἱερεῖς, προτεστάνται πάστορες, ἀκόμη δέ καί γυναῖκες ;(!)»⁸.

στ) Ἀθηναγόρας, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καί ἡ περί αὐτόν Πατριαρχική Σύνοδος (1952):

- «Δέον ἵνα οἱ Ὁρθόδοξοι κληρικοί ἀντιπρόσωποι ὧσιν ὅσω τό δυνατόν ἐφεκτικοί (=διστακτικοί) ἐν **ταῖς λατρευτικαῖς μετά τῶν ἑτεροδόξων συνάξεσιν**, ὡς **ἀντικειμέναις πρὸς τοὺς Ἱερούς Κανόνας** καί ἀμβλυνοῦσαις τήν ὁμολογιακὴν εὐθιξίαν τῶν Ὁρθοδόξων, ἐπιδιώκοντες ἵνα τελῶσιν, εἰ δυνατόν, καθαρῶς ὀρθοδόξους ἀκολουθίας καί τελετάς, πρὸς ἐμφάνισιν οὕτω τῆς αἴγλης καί τοῦ μεγαλείου τῆς ὀρθοδόξου λατρείας πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ἑτεροδόξων»⁹. «Τί ἐτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων»; Ἡ Πατριαρχική Σύνοδος τά λέει ὅλα ! **Οὔτε γιά συλλεΐτουργα ὀμιλεῖ, οὔτε «διομολογιακές προσευχές» ἀνέχεται, ἀλλά διακηρύσσει ἀπερίφραστα ὅτι οἱ λατρευτικὲς συνάξεις μετά τῶν ἑτεροδόξων ἀντίκεινται στοὺς Ἱερούς Κανόνες** καί ἔχουν σοβαρές ποιμαντικές συνέπειες καί προτείνει τὴ διεξαγωγή «καθαρῶς ὀρθοδόξων ἀκολουθιῶν καί τελετῶν» μέ ποιμαντικὴ-ἱεραποστολικὴ προοπτικὴ. Κυρίως ὁμως ἡ Πατριαρχική Σύνοδος ἀποσυνδέει τίς συμπροσευχές ἀπὸ τήν διεκκλησιαστικὴ ἐπικοινωνία. Μπορεῖ νά ὑπάρχει διαχριστιανικὴ συνεργασία χωρὶς ὁμως συμπροσευχές !

ζ) Ἀκόμα καί ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος δέν ἀποδέχεται τήν καινοφανῆ ἐρμηνεία Φειδᾶ!

1. Στὴ διδακτορικὴ του διατριβὴ ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἀναφερόμενος στοὺς Ἱ. Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τὴ συμπροσευχὴ σημειώνει ὅτι «δέν δύνανται νά ἐφαρμοσθοῦν σήμερον καί πρέπει νά τροποποιηθοῦν αἱ διατάξεις αἱ κανονίζουσαι τὰς σχέσεις τῶν ὀρθοδόξων

Χριστιανῶν πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους καὶ ἑτεροθρήσκους. Δέν δύναται ἡ Ἐκκλησία νά ἔχη διατάξεις ἀπαγορευούσας τήν εἴσοδον εἰς τοὺς ναοὺς τῶν ἑτεροδόξων καὶ τήν μετ' αὐτῶν συμπροσευχήν καθ' ἣν στιγμὴν αὕτη διὰ τῶν ἐκπροσώπων αὐτῆς προσεύχεται ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτῶν»¹⁰. Παρόμοιες ἀπόψεις ἔχει διατυπώσει καὶ σέ ἄρθρο του μέ θέμα «The problem of Οἰκονομία today» στό περιοδικό Kanon 6(1983). Εἶναι ἀπολύτως σαφές ὅτι ὅταν ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης γράφει ὅτι «ἡ Ἐκκλησία ... διὰ τῶν ἐκπροσώπων αὐτῆς προσεύχεται ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτῶν (τῶν αἰρετικῶν)» καὶ κατά συνέπεια «δέν δύναται νά ἐφαρμοσθοῦν σήμερον καὶ πρέπει νά τροποποιηθοῦν αἱ διατάξεις» πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή, **αναφέρεται στίς ἀπλές συμπροσευχές καὶ λοιπές ἀκολουθίες πού διεξάγονται στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ ἀσφαλῶς ὄχι σέ συλλεΐτουργο**. Δέν ἀποδέχεται ὁ Πατριάρχης τήν intercommunion ! Συνεπῶς γιά τόν **Οἰκουμενικό Πατριάρχη μας ὅταν οἱ Κανόνες ἀναφέρονται σέ συμπροσευχή ἐννοοῦν συμπροσευχή καὶ ὄχι συλλεΐτουργο !**

2. Ἐπί πλέον ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης Βαρθολομαῖος στήν ἀπό 3.7.1999 ἐπιστολή του πρὸς τήν Ἱερά Κοινότητα τοῦ Ἁγ. Ὁρους ἐπισημαίνει μεταξύ ἄλλων τά ἑξῆς : «Περί τῶν **συμπροσευχῶν μετὰ τῶν ἑτεροδόξων ὑπενθυμίζομεν ὑμῖν ὅτι ἤδη ἀπό τοῦ ἔτους 1952** τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ... φρονεῖ ὅτι "ἡ συμμετοχή τῶν Ὁρθοδόξων εἰς τήν παγχριστιανικήν κίνησιν δέον ἵνα γίγνηται ὑπό τοὺς ἀκολουθούς ὄρους : α)...β)... γ) Δέον ἵνα οἱ Ὁρθόδοξοι κληρικοί ἀντιπρόσωποι ὧσιν ὅσω τό δυνατόν ἐφεκτικοί (=διστακτικοί) **ἐν ταῖς λατρευτικαῖς μετὰ τῶν ἑτεροδόξων συνάξεσιν, ὡς ἀντικειμέναις πρὸς τοὺς Ἱερούς Κανόνας** καὶ ἀμβλυνοῦσαις τήν ὁμολογιακὴν εὐθιξίαν τῶν Ὁρθοδόξων, ἐπιδιώκοντες ἵνα τελῶσιν, εἰ δυνατόν, καθαρῶς ὀρθοδόξους ἀκολουθίας καὶ τελετάς, πρὸς ἐμφάνισιν οὕτω τῆς αἴγλης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς ὀρθοδόξου λατρείας πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ἑτεροδόξων". Συνεπῶς, εἶναι ἄδικον νά ἀποδίδονται εὐθῆναι εἰς τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον διὰ, τυχόν, **παραβιάσεις τῆς συστάσεως αὐτοῦ αὐτῆς ὑπὸ διαφόρων κληρικῶν** καὶ δὴ κατά τό πλεῖστον ἀνηκόντων εἰς ἄλλας Ἐκκλησίας. Σημειωτέον ὅτι, ὡς γνωστόν κατά τήν Διορθόδοξον Συνάντησιν τῆς Θεσ/νίκης (29/4-2/5/1998) ἀπεφασίσθη, κατόπιν πρωτοβουλίας τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Πατριαρχείου, ... ὅπως οἱ Ὁρθόδοξοι Σύνοδοι, οἱ μέλλοντες νά συμμετάσχουν εἰς τήν ἐν Χαράρῃ Ἡ' Γενικήν Συνέλευσιν τοῦ Π.Σ.Ε., **μὴ συμμετάσχουν εἰς οἰκουμενικάς λατρευτικάς συνάξεις, κοινάς προσευχάς, λατρείας καὶ ἄλλας θρησκευτικάς τελετάς** διαρκούσης τῆς Συνελεύσεως, **τοῦτο δέ ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν τῆς ἰσχύος τῆς σταθερᾶς γραμμῆς τῆς ὡς ἄνω Ἐγκυκλίου τοῦ 1952, ἡ ὁποία οὐδέποτε ἀνεκλήθη, ἔστω καὶ ἄν, ἄνευ συναινέσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, παρεβιάσθη ἐνίοτε, ἢ ἡρμηνεύθη ἄλλοτε συστατικῶς ὡς ἀφορῶσα μόνον εἰς τήν μὴ συμμετοχὴν εἰς τήν ἐν στενῇ ἐννοίᾳ λατρείαν (Θείαν Λειτουργίαν)**. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τήν συμπροσευχήν μετὰ τῶν ἑτεροθρήσκων, τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον θεωρεῖ αὐτονόητον τήν **κανονικὴν ἀπαγόρευσιν αὐτῆς καὶ τήν ἀποχὴν ἀπ' αὐτῆς, χωρὶς τοῦτο νά σημαίνει ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς συμπροσευχῆς συμπαράσῳρει εἰς ἀπαγόρευσιν καὶ τόν διαθρησκειακόν διάλογον»¹¹.**

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης συνομολογεῖ σαφέστατα ὅτι :

A. Ἡ Πατριαρχικὴ Ἐγκύκλιος τοῦ 1952 ἀπαγορεύει τή συμμετοχὴ ὄχι μόνο στή **Θ. Λειτουργία** ἀλλὰ καὶ σέ **κάθε μορφῆς προσευχῆ, πού διεξάγεται στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως** σέ «οἰκουμενικάς λατρευτικάς συνάξεις, κοινάς προσευχάς, λατρείας καὶ ἄλλας θρησκευτικάς τελετάς».

B. Ἡ ἀπόφασις τῆς Διορθόδοξου Ἐπιτροπῆς (Θεσσαλονίκη, 1998) γιά ἀπαγόρευση συμμετοχῆς σέ ὅποιασδήποτε μορφῆς συμπροσευχῆς («οἰκουμενικάς λατρευτικάς συνάξεις, κοινάς προσευχάς, λατρείας καὶ ἄλλας θρησκευτικάς τελετάς») ἀποτελεῖ **ἐφαρμογὴ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Ἀθηναγόρα τοῦ 1952, ἡ ὅπως ἐπὶ λέξει ἀναφέρει ὁ Πατριάρχης, ἀποτελεῖ «ἐκδήλωσιν τῆς ἰσχύος τῆς σταθερᾶς γραμμῆς τῆς ὡς ἄνω Ἐγκυκλίου τοῦ 1952»**,

Γ. Όλες αυτές οί συμπροσευχές στά πλαίσια τής Οικουμενικής Κινήσεως - και ὄχι μόνο ή Θ. Λειτουργία - ἀπαγορεύονται «ὡς ἀντικείμενα πρὸς τοὺς ἱερούς κανόνες και ἀμβλύνουσαι τήν ὁμολογιακήν εὐθυξίαν τῶν Ὁρθοδόξων».

Δ. Ἡ Πατριαρχική Ἐγκύκλιος τοῦ 1952 ἰσχύει και σήμερα, γιατί οὐδέποτε ἀνακλήθηκε ἀπό τό Πατριαρχεῖο ἔστω και ἂν κάποιοι «ἄνευ συναινέσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου» τήν παραβιάζουν μερικέσ φορές ἤ τήν ἐρμηνεύουν συσταλτικά ὡς ἀφορώσα μόνο στή Θ. Λειτουργία !!!

Ε. Οί συμπροσευχές πού διεξάγονται εἶναι παραβιάσεις τής Πατριαρχικῆς ἐγκυκλίου γιά τίς ὁποῖες δέν εὐθύνεται τό Πατριαρχεῖο, διότι γίνονται ἀπό κληρικούς κατά τό πλεῖστον ἄλλων Ἐκκλησιῶν.

Στ. Στήν κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς ἐντάσσεται και ή συμπροσευχή μέ ἑτεροθρήσκους, συνεπῶς οί Κανόνες δέν ἀναφέρονται μόνο σέ συμμετοχή σέ Θ. Λειτουργία.

Ζ. Ἡ ἀπαγορεύσεις τής συμπροσευχῆς δέ σημαίνει ὅτι συμπαρασύρει σέ ἀπαγόρευση και τό διαθησκειακό διάλογο.

Ἐκτός τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου και ἄλλοι σύγχρονοι θεολόγοι πού ἔχουν συμμετάσχει στό Θεολογικό Διάλογο και ὀρισμένοι ἐξ' αὐτῶν μέ σημαντική συμβολή στήν Οἰκουμενική Κίνηση πού ἔχουν ἀσχοληθεῖ μέ τό θέμα τής κοινῆς προσευχῆς στά πλαίσια τής (Αρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας Στυλιανός, πρῶν Θυατείρων Μεθόδιος, π. Θεόδ. Ζήσης, Ἰ. Καρμίρης, Κ. Σκουτέρης, Θ. Γιάγκου) δέν συμμερίζονται τήν καινοφανή ἐρμηνεία Φειδᾶ ὅτι ή συμπροσευχή τῶν Ἰ. Κανόνων ἀφορᾶ μόνο στή Θ. Λειτουργία.

η) Τέλος, σέ σύντομη ἐργασία μας μέ τίτλο «οὐ δεῖ αἰρετικοῖς ἤ σχισματικοῖς συνεύχεσθαι» (Πάτρα, 2008), παρατίθενται δεκάδες ἀπόψεις κληρικῶν (ἀνάμεσά τους τῶν τελευταίων Ἀρχιεπισκόπων Ἀθηνῶν), καθηγητῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, τοῦ Ἀγ. Ὁρους, συγχρόνων Πατερικῶν μορφῶν, Τοπικῶν Συνόδων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς, οί ὁποῖοι δέχονται ἀπερίφραστα ὅτι στήν κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς περιλαμβάνεται ὄχι μόνο ή συλλειτουργία ἤ ή συμμετοχή στή Θ. Λειτουργία, ἀλλά και ή ἀπλή συμπροσευχή μέ αἰρετικούς.

Συμπερασματικά: Εἶναι συνεπῶς ἀπολύτως ἐσφαλμένη ή ἀποψη τοῦ καθηγητοῦ Φειδᾶ ὅτι οί Ἰ. Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἰρετικούς σχετίζονται ἀποκλειστικά μέ τή Θ. Λειτουργία και «συνδέουν πάντοτε τό "συνεύχεσθαι" πρὸς πράξεις συλλειτουργίας ἤ συνιερουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετά αἰρετικῶν» (Φειδᾶς, σ. 19) και «συνεπῶς, ή ἀληθῆς ἔννοια τῶν ἀνωτέρω κανόνων (πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἰρετικούς) ἀναφέρεται εἰς μόνην τήν ... ἀπαγόρευσιν τής συλλειτουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετά τῶν ἑτεροδόξων και ὄχι βεβαίως εἰς τήν συμμετοχήν αὐτῶν εἰς πᾶσαν ἄλλην προσευχήν» (Φειδᾶς, σ. 20).

Κατά τήν πατερική γραμματεία, τίς κανονικές διατάξεις, τοὺς ἐγκριτοὺς ἐρμηνευτές, τήν ἐκκλησιαστική γραμματεία και τή σύγχρονη θεολογική σκέψη, ἀκόμα και κατ' αὐτόν τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖο, ή κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς δέν ἀφορᾶ μόνο στή Θ. Λειτουργία, ἀλλά σέ ὁποιαδήποτε ἐκκλησιαστική προσευχή, τελετή και ἀκολουθία, ὅπουδήποτε και ἂν διεξάγονται ἀκόμα και στά πλαίσια τής Οἰκουμενικῆς Κινήσεως («οἰκουμενικός λατρευτικός συνάξεις, κοινᾶς προσευχᾶς, λατρείας και ἄλλας θρησκευτικᾶς τελετᾶς» κατά τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη).

Β. Οί Ἰ. Κανόνες ὡς δημιουργημα τοῦ δ' αἰῶνος!

Τό δεύτερο σημεῖο τής συλλογιστικῆς τοῦ καθηγητοῦ ἀφορᾶ στό χρόνο συντάξεως τῶν Ἱερῶν Κανόνων πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἰρετικούς και κατ' ἐπέκταση και στήν ἐφαρμογή τους. Κατά τόν καθηγητή γιά νά κατανοηθεῖ σωστά ή ἀληθῆς ἔννοια τοῦ Κανόνος πρέπει νά γίνει «συνεπῆς ἀναφορά τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τά συγκεκριμένα ἐκκλησιαστικά προβλήματα τής

συγκεκριμένης ἐποχῆς» καί ειδικότερα «εἰς τὰς ἐπικινδύνους διὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καταστάσεις τοῦ Δ' αἰῶνος» (Φειδᾶς, σ. 15). Μάλιστα ἀναφερόμενος στοὺς ΜΕ' Ἀποστολικὸ καὶ τοὺς Στ', Θ', ΛΑ', ΛΒ', ΛΓ' τῆς ἐν Λαοδικεῖα Συνόδου (δ' αἰ.) σημειώνει ὅτι «ἡ Ἐκκλησία ἐσχητικοποίησε πάντοτε τὰ ὅρια τῆς κανονικῆς ἀκριβείας τῶν ἀνωτέρω κανόνων εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν πράξιν καὶ δὲν ἀνενέωσε τὸ κύρος αὐτῶν διὰ τινός μεταγενεστέρου κανόνος» (Φειδᾶς, σ. 20), ὑπονοώντας ὅτι ἡ ἀπαγόρευση αὐτὴ δὲν ἔχει ἐφαρμογὴ πλέον, ἀφοῦ ἐξέλειπαν οἱ ἐπικίνδυνες καταστάσεις γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας πού ὑπῆρξαν τὸν δ' αἰ. ὅταν συνετάγησαν οἱ σχετικοὶ κανόνες.

Ὁ καθηγητὴς ἀναλύει διὰ μακρῶν τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν τοῦ δ' αἰ. καὶ σὲ αὐτὴ ἀποκλειστικὰ ἀποδίδει τὴν αὐστηρότητα μὲ τὴν ὁποία οἱ Ἀποστολικοὶ καὶ λοιποὶ Κανόνες ἀντιμετωπίζουν τὴν ἐν τῇ λατρείᾳ ἐπικοινωνία Ὁρθοδόξων καὶ αἰρετικῶν (Φειδᾶς, σ. 15-16, 26-27, 30-31). Εἶναι ὅμως ἔτσι τὰ πράγματα ; Ἀσφαλῶς ὄχι, διότι δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγει ὅτι ἡ **αὐστηρὴ ἀπαγόρευση ἐπικοινωνίας μὲ αἰρετικούς ἀνάγεται στὰ πρῶτα ἀποστολικά χρόνια**. Οἱ ἀναφορὲς στὰ κείμενα τῆς Κ.Δ. εἶναι σαφεῖς καὶ πιὸ ἀπόλυτες ἀπὸ ὅτι τῶν Ἰ. Κανόνων (Τίτ. 3, 10, 2 Ἰω. 10-11, Ματθ. 7, 15. Πράξ. 20, 29. Β' Κορ. 11, 13. 2 Πέτρ. 2, 1. 1 Ἰωάν. 4,1. 2 Ἰω. 7). Τὸ ἴδιο καὶ στοὺς Ἀποστολικούς Πατέρες καὶ στὴ συνέχεια μὲ ὅλους τοὺς Πατέρες. Ποιὰ ὅμως ἡ διαφορὰ μὲ τὸν δ' αἰ ; Οἱ Κανόνες ὀρισμένων ἀπὸ τίς Τοπικὲς Συνόδους καὶ τὰ κείμενα Πατέρων τοῦ δ' αἰ. μὲ τὴν ἐπικύρωσιν ἀπὸ τίς Οἰκουμενικὲς Συνόδους ἀπέκτησαν αὐξημένο κύρος καὶ κυρίως ἐντάχθησαν πλέον στὸ Κανονικὸ Δίκαιό τῆς Ἐκκλησίας μας, γεγονός πού δὲ συνέβη μὲ παλαιότερες Συνόδους (ἐκτός τῆς ἐν Καρχηδόνι τοῦ 252 μΧ) ἢ ἄλλους παλαιότερους Πατέρες (ἐκτός Ἀγ. Διονυσίου καὶ Ἀγ. Γρηγορίου). Ἐτσι, τὰ παλαιότερα κείμενα, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν ἐνταχθεῖ στὸ κανονικὸ δίκαιο δὲν εἶναι ἀντικείμενο μελέτης τοῦ · αὐτὸ ὅμως δε σημαίνει ὅτι δὲν ὑπάρχουν καὶ ὅτι τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται μόλις τὸν δ' αἰ. ἡ Ἐκκλησία νὰ λέει ὄχι στὴν ἐπικοινωνία μὲ τοὺς αἰρετικούς ! Συνεπῶς, **ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν δ' αἰ. ἡ Ἐκκλησία θέτει τίς αὐστηρὲς ἀπαγορεύσεις γιὰ τοὺς αἰρετικούς καὶ ἀμέσως μόλις ἀρχίζει νὰ διαμορφώνεται τὸ κανονικὸ τῆς δίκαιο τίς ἐντάσσει σὲ αὐτὸ καὶ ἀποκτοῦν ἔτσι καὶ κανονικὸ - οἰκουμενικὸ κύρος**.

Ἀλλὰ καὶ στοὺς μετέπειτα αἰῶνες, ὅταν ἐξέλειπαν «αἱ ἐπικινδύναι διὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καταστάσεις τοῦ Δ' αἰῶνος» (Φειδᾶς, σ. 15) ἡ Ἐκκλησία ὄχι μόνο δὲν κατήργησε τοὺς Ἰ. Κανόνες αὐτούς ὡς περιττοὺς πλέον, ἀλλὰ τοὺς διατήρησε καὶ τοὺς προσέδωσε καὶ οἰκουμενικὸ κύρος. Τί ἄλλο σημαίνει ἡ ἐπικύρωσή τους χωρὶς καμία τροποποίηση ἀπὸ τρεῖς Οἰκουμενικὲς Συνόδους; **Οἱ Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τὴ συμπροσευχὴ μὲ αἰρετικούς, ἔχουν ἐπικυρωθεῖ αὐτούσιοι χωρὶς καμία τροποποίηση, ἀπὸ τὸν Α' Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ἐκτός τῶν Ἀποστολικῶν), τὸν Β' τῆς Στ' Οἰκουμενικῆς, τὸν Α' τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν μακροαἰωνὴ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση μέχρι σήμερα**. Εἶναι ἀπορίας ἄξιο πῶς καὶ αὐτὸ τὸ σημεῖο διέλαθε (;) τῆς προσοχῆς τοῦ καθηγητοῦ καὶ ὄχι μόνο δὲν μνημονεύει πουθενά τὴν ἐπικύρωσιν τῶν Κανόνων αὐτῶν ἀπὸ τίς τρεῖς Οἰκουμενικὲς Συνόδους, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ Ἐκκλησία «δὲν ἀνενέωσε τὸ κύρος αὐτῶν διὰ τινός μεταγενεστέρου κανόνος» (Φειδᾶς, σ. 20) !

Ἡ Ἐκκλησία στὰ πλαίσια τῆς ποιμαντικῆς τῆς μέριμνας καὶ εὐθύνης ἀσφαλῶς ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς κατ' οἰκονομίας ἀντιμετωπίσεως ὀρισμένων περιπτώσεων¹². Μελετώντας τὰ σχετικὰ κείμενα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐγκρίτων κανονολόγων εὐκολὰ διαβλέπουμε ὅτι εἶναι ἰδιαίτερα πρόθυμοι νὰ ἐφαρμόσουν πολλαπλῶς τὴν οἰκονομία ὅταν κάποιος αἰρετικὸς ἀρνηθεῖ τὴν πλάνη καὶ θελήσει νὰ ἐπιστρέψει στὴν Ἐκκλησία, ἐνῶ ἀντίθετα εἶναι **ἐξαιρετικὰ φειδωλοί, ἕως καὶ ἐντελῶς ἀρνητικοί, στὴ χρῆσιν τῆς οἰκονομίας γιὰ τὴν συμπροσευχὴ μὲ αἰρετικούς**. Μάλιστα εἶναι πολὺ πιὸ αὐστηροὶ καὶ κατηγορηματικοὶ στὴν ἀπαγόρευσιν τῆς μεταβάσεως τῶν Ὁρθοδόξων σὲ Ναὸ αἰρετικῶν γιὰ συμπροσευχὴ μαζί τους, ἐνῶ ὀρισμένοι εἶναι κάπως ἀνεκτικοὶ καὶ κατ' οἰκονομία δέχονται τοὺς αἰρετικούς νὰ παρίστανται στὴν Ὁρθόδοξην λατρεία, ὅταν ἔρχονται μὲ σεβασμὸ καὶ διάθεσιν νὰ τὴ γνωρίσουν. Πάντως, **ποτέ καὶ σὲ καμία περίπτωσιν δὲν εἶναι ἀποδεκτὴ ἡ ἐνεργὴς συμμετοχὴ τῶν αἰρετικῶν – καὶ μάλιστα τῶν ἡγετῶν – στὴ λατρευτικὴ πράξιν**. Θὰ πρέπει νὰ γίνῃ σαφές ὅτι οἱ τυχόν ἐξαιρέσεις στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας

δέν είναι δυνατόν νά χρησιμοποιούνται ώς άλλοθι γιά τήν ἀμνήστευση σημερινῶν πρακτικῶν πού δέν ἔχουν καμία σχέση μέ τήν διαχρονική ἐκκλησιαστική συμπεριφορά καί πρακτική.

Ὁ κ. Φειδᾶς ἀφιερώνει μεγάλο τμήμα τῆς μελέτης του (σ. 21-26) σέ «*ί. κανόνες τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου (419) περί τοῦ διαλόγου μετά τῶν Δονατιστῶν, οἱ ὅποιοι ἐκφράζουν καί τό διαχρονικό πνεῦμα τῆς ὀρθοδόξου κανονικῆς παραδόσεως διά πάντα θεολογικόν διάλογον μετά τῶν ἑτεροδόξων*» (Φειδᾶς, σ. 22). Καί ὁμως ἡ προσεκτική μελέτη τῶν Κανόνων αὐτῶν δέν ὀδηγεῖ σέ δικαίωση τῶν ἀπόψεων τοῦ καθηγητοῦ ! Ἀντιθέτως μάλλον ! Καί ἐξηγοῦμε:

Τό ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ Φειδᾶ ἀφορᾷ στό «*ζήτημα τῆς συμπροσευχῆς μετά τῶν ἑτεροδόξων κατά τούς Ἱεροῦς Κανόνες*». Τό εὐρύτερο θέμα τῶν θεολογικῶν διαλόγων καί τῶν διαχριστιανικῶν σχέσεων, ὅσο καί ἂν σχετίζεται μέ τό θέμα τῆς συμπροσευχῆς ἀπαιτεῖ ἴδια μελέτη. Δέν εἶναι δυνατόν νά ἐξετάζεται παρρηθτικά καί ἀπό σπόντα !

Στό ἄρθρο ἀναφέρονται πέντε Κανόνες τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου (ἀπό τούς συνολικά 18 πού ἀφοροῦν τούς Δονατιστές). Πραγματικά ἡ Ἐκκλησία πονᾷ καί ἐνδιαφέρεται πάρα πολύ γιά τήν μετάνοια καί προτάσσει τήν ἐκκλησιαστική οἰκονομία γιά τήν ἐπιστροφή τους - ποιός ἀμφιβάλλει γί αὐτό, ἢ ποιός διαφωνεῖ ; Στούς Κανόνες αὐτούς περιγράφεται διά πολλῶν ἢ διαδικασία πού ὀφείλουν νά ἀκολουθήσουν οἱ ὀρθόδοξοι ποιμένες στό διάλογο μαζί τους. Τό κρίσιμο ὁμως ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι **πουθενά στούς Κανόνες δέν ὑπονοεῖται οὔτε στό ἐλάχιστο κοινή λατρευτική σύναξη, κοινή προσευχή ἢ ἄλλη κοινή θρησκευτική τελετή μέ τούς ἐν διαλόγῳ εὐρισκομένους**, οὔτε ἀσφαλῶς προτρέπονται εἰς Ὁρθόδοξοι ποιμένες καί πιστοί σέ σύνταξη «*διομολογιακῆς προσευχῆς*», ἢ εἰς «*συμμετοχήν εἰς κοινήν προσευχήν ὑπέρ τῆς ἐνότητος ἢ εἰς λατρευτικᾶς ἐκδηλώσεις τῶν διεξαγουσῶν ἐπίσημον θεολογικόν διάλογον Ἐκκλησιῶν διά τήν ὑποστήριξιν ἢ καί διά τήν ἐνίσχυσιν τῶν προοπτικῶν αὐτοῦ*» (Φειδᾶς, σ. 27).

Συνεπῶς, ἀκολουθώντας τόν κ. Φειδᾶ πού συσχετίζει τούς ἀνωτέρω Ἱ. Κανόνες μέ τό θέμα τῆς συμπροσευχῆς, ἂν δεχθοῦμε ὅτι «*ί. κανόνες τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου (419) περί τοῦ διαλόγου μετά τῶν Δονατιστῶν, ... ἐκφράζουν καί τό διαχρονικό πνεῦμα τῆς ὀρθοδόξου κανονικῆς παραδόσεως διά πάντα θεολογικόν διάλογον μετά τῶν ἑτεροδόξων*» (Φειδᾶς, σ. 22) διερωτῶμαι ἀπό ποῦ συνάγεται ὅτι οἱ Ἱεροί Κανόνες «*ὄχι μόνο ἀνέχονται, ἀλλά καί ἐνθαρῦνουν τήν κοινήν προσευχήν πρός ἐνίσχυσιν τῆς ἐκπεφρασμένης διαθέσεως ἐποικοδομητικοῦ θεολογικοῦ διαλόγου διά τήν ἐνότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος*» (Φειδᾶς, σ. 28), ἢ πόθεν συνάγεται ὅτι «*ἐν τῇ διαχρονικῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει ... πᾶσα πρωτοβουλία διαλόγου πρός ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ... ἐμπεριεῖχε πάντοτε ὡς αὐτονόητον τήν κοινήν προσευχήν τῶν ἐκπροσώπων τῶν διαλεγόμενων Ἐκκλησιῶν*» ;

Ἐρωτᾶται ὁ πλέον ἀρμόδιος περί τήν ἐκκλησιαστική ἱστορία κ. Φειδᾶς : Οἱ διάλογοι πού ἔχει διεξάγει ἡ Ἐκκλησία στή δισχιλιετή ζωή της εἶναι πάμπολλοι – ἄλλοι εἶχαν αἴσια ἔκβαση καί ἄλλοι ἀπέτυχαν · **ὑπάρχει ἱστορικό προηγούμενο τό ὅποιο νά δικαιολογεῖ τά ὅσα γίνονται σήμερα στήν οἰκουμενική κίνηση ἀναφορικά μέ τίς συμπροσευχές ; π.χ. ἐβδομάδα προσευχῆς γιά τήν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν ; πότε ἄλλοτε Ὁρθόδοξοι καί αἰρετικοί συνεργάστηκαν γιά τή σύνταξη «διομολογιακῆς προσευχῆς», ὅπως ἔγινε στό ΠΣΕ ; πότε ἄλλοτε μέσα στήν ἐκκλησιαστική ἱστορία ὁ ἡγέτης τῆς αἰρέσεως λαμβάνει ἐνεργό μέρος στήν ἐπισημότερη, ἄς μου ἐπιτραπεῖ, Ὁρθόδοξη Θ. Λειτουργία καί θυμιᾶται ὡς χοροστατῶν κανονικός Ἐπίσκοπος, ἐκφωνεῖ τήν Κυριακή προσευχή ἐξ ὀνόματος τοῦ Ὁρθοδόξου πληρώματος, δέχεται καί ἀνταποδίδει τό λειτουργικό ἀσπασμό, πράξεις πού μόνο σέ συλλειτουργοῦντες ἀρχιερεῖς καί ἱερεῖς ἐπιτρέπονται;** καί στό τέλος ἀπό τό ἐπίσημο βῆμα τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ διακηρύττει καί τό παπικό πρωτεῖο ; Πότε ὑμνήθηκε σέ ἐπίσημη ἀκολουθία ἐν Ἱ. Ναῶ ὁ ἡγέτης τῆς αἰρέσεως ἢ καί τοῦ σχίσματος ὡς κανονικός Ἐπίσκοπος καί μάλιστα «*σεπτός Ποιμένας καί Πρόεδρος*» καί ἢ αἴρεση ἢ τό σχίσμα στό ὅποιο προῖσταται ὡς «*Ἐκκλησία ἢ σεπτῆ*»¹³; Ὑπάρχει τέτοιο προηγούμενο ; Δέν ἀποτελεῖ πρόκληση;

Σέ τελική ἀνάλυση, ἀφοῦ «*ἐν τῇ διαχρονικῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει ... πᾶσα πρωτοβουλία διαλόγου πρός ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ... ἐμπεριεῖχε πάντοτε ὡς αὐτονόητον τήν κοινή*

προσευχήν τῶν ἐκπροσώπων τῶν διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν» γιατί στή μελέτη του ὁ κ. Φειδᾶς δέν μᾶς παρουσιάζει ἀπό ἕνα-δύο ἱστορικά πειστήρια τοῦ ἰσχυρισμοῦ του ἀπό κάθε ἐποχή τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ἱστορίας ; **Θά ἦταν σημαντικό νά μᾶς ἀναφέρει περιστατικά ἀπό τήν «κοινή προσευχή τῶν ἐκπροσώπων τῶν διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν» στά πλαίσια τῶν διαλόγων γιά τήν ἐκκλησιαστική ἐνότητα** στήν ἐποχή τῶν γνωστικῶν (β' καί γ' αἰ.), τῶν ἀρειανικῶν ἐρίδων (δ' αἰ.), τῶν χριστολογικῶν αἰρέσεων (ε', στ', ζ' αἰ.), τῆς εἰκονομαχίας, τῶν ἐνωτικῶν προσπαθειῶν μέ τή Δύση (ια-ιε αἰ.), τῶν διαλόγων μέ τοῦ Προτεστάντες (ιστ', ιζ' αἰ.) ; **Παρακαλεῖται ἰδιαίτερος ὁ κ. Φειδᾶς νά μᾶς γνωρίσει ἄν διασώζονται στήν ὑμνογραφία μας παρόμοιοι ὕμνοι μέ τούς προαναφερθέντες!** Μήπως τελικά ἡ ἀπουσία παρομοίων μέ τά σημερινά περιστατικῶν στήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβεβαιώνει τό ἀνακριβές του ἰσχυρισμοῦ τοῦ καθηγητοῦ; Παράλληλα, δέν πρέπει νά μᾶς ἐμβάλλει σέ σκέψη γιά τό πού καί πῶς πορευόμαστε!

Γ. Οἱ Ρωμαιοκαθολικοί καί οἱ Προτεστάντες δέν ἔχουν χαρακτηριστεῖ ὡς αἰρετικοί ; !

Κατά τόν κ. Φειδᾶ «οἱ Ρωμαιοκαθολικοί, οἱ Παλαιοκαθολικοί, οἱ Ἀγγλικανοί, καί οἱ Προτεστάντες δέν ἔχουν καταδικασθεῖ ὑπό τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δι' ἐπισήμον ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ὡς αἰρετικοί ... διό καί εἶναι ἀβάσιμοι οἱ ὑπό τινῶν ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτούς χαρακτηρισμοί ὡς αἰρετικῶν, ἀφοῦ μόνο ἡ Ἐκκλησία δύναται νά χαρακτηρίζη δι' ἐπισήμον πράξεως ... ὡς αἰρετικούς ἢ σχισματικούς» (Φειδά, σ. 31).

Εἶναι προφανές ὅτι καί ὁ ἴδιος ὁ καθηγητής δέν ἀποδέχεται πλήρως τήν προαναφερθεῖσα ἄποψη ὅτι οἱ Ρωμαιοκαθολικοί καί οἱ Προτεστάντες δέν ἔχουν καταδικασθεῖ ὡς αἰρετικοί, διότι ἐν ἐναντία περιπτώσει δέν χρειαζόταν ἡ λοιπή ἐπιχειρηματολογία τῆς μελέτης, διότι αὐτός καί μόνο ὁ λόγος ἦταν ὑπέρ ἐπαρκῆς ὥστε οἱ ἐν λόγω Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἰρετικούς νά μὴν ἰσχύουν στήν περίπτωση τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν καί Προτεστάντων ! Ἐπισημαίνεται ὅτι καί σχισματικοί μόνο νά ἦσαν οἱ Παπικοί καί πάλι ἡ συμπροσευχή μαζί τους ἀπαγορεύεται σύμφωνα μέ τούς Κανόνες!

Ὅμως τό κρίσιμο ἐρώτημα εἶναι : τί σημαίνει «ἡ Ἐκκλησία χαρακτηρίζει», ἢ πῶς ἀποφαίνεται ἡ Ἐκκλησία γιά τίς αἰρέσεις ;

Ἀσφαλῶς **ὑπέρτατη Ἀρχή, ἀλλά ὄχι ἀποκλειστική, πού ἐκφράζει τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος.** Ὅταν ὅμως δέν εἶναι δυνατόν νά συγκληθεῖ Οἰκουμενική Σύνοδος, ἢ ὅταν ἡ Ἐκκλησία δέν κρίνει σκόπιμο νά τήν συγκαλέσει, ἡ Ἐκκλησία ἀποφαίνεται καί χαρακτηρίζει μία διδασκαλία ὡς αἰρετική καί τόν ἐκφραστή της ὡς αἰρετικό μέσῳ Τοπικῶν Συνόδων. Ἀκόμα καί ἡ **ὁμόφωνη γνώμη τῶν Πατέρων (consensus patrum) ἐκφράζει τό ἀψευδές φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας.** Ὁ ΙΕ' κανόνας τῆς ΑΒ' Συνόδου μέ ἀπόλυτη σαφήνεια ἀναφέρεται σέ «**αἵρεσιν τινά παρὰ τῶν Ἁγίων Συνόδων, ἢ Πατέρων κατεγνωσμένην**». Τά παραδείγματα ἀπό τή ζωή καί τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας πού ἐπιβεβαιώνουν τά ἀνωτέρω εἶναι πολλά:

- Οἱ γνωστικοί χαρακτηρίστηκαν ὡς αἰρετικοί χωρίς νά συγκληθεῖ Οἰκουμενική Σύνοδος.
- Οἱ μεγάλοι αἰρεσιάρχες Ἀρειος, Μακεδόσιος, Νεστόριος, οἱ εἰκονομάχοι χαρακτηρίστηκαν αἰρετικοί καί ἀποκόπηκαν ἀπό τήν ἐκκλησιαστική κοινωνία, πρὶν νά συνέλθει ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος πού τούς κατεδίκασε ὀριστικά.
- Οἱ ἐχθροί τοῦ ἡσυχασμοῦ καταδικάστηκαν ὡς αἰρετικοί ἀπό Τοπικές Συνόδους στήν Κωνσταντινούπολη.
- Ὁ ἐθνοφυλετισμός καταδικάστηκε ὡς αἵρεση τό 1872 σέ Τοπική Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τί συμβαίνει λοιπόν μέ τόν Παπισμό;

Βέβαια ἡ Ἐκκλησία γιά λόγους πού Αὐτή ἔκρινε, δέν συνεκάλεσε Οἰκουμενική Σύνοδο γιά νά προβῆ σέ ρητή καταδίκη ὅπως ἐγίνε μέ ἄλλους αἰρετικούς. Ὅμως **γιά τή διαχρονική ἐκκλησιαστική συνείδηση ὁ Παπισμός εἶναι αἵρεση: πολλοί ἔγκριτοι Θεολόγοι καί κανονολόγοι καί κυρίως τό**

σύνολο τῶν Ἁγίων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πού ἀσχολήθηκαν μέ τόν Παπισμό ὁμόφωνα ἀποφαίνονται ὅτι ἡ Ρωμαιοκαθολική «ἐκκλησία» εἶναι αἰρετική. Δέν ὑπάρχει οὔτε ἕνας Ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας – ναι ! οὔτε ἕνας Ἅγιος – ὁ ὁποῖος νά ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Παπισμός δέν εἶναι αἵρεση !

Ἐπί πλέον, ὑπάρχει πληθώρα Τοπικῶν Συνόδων – τῆς αὐτῆς τυπικῆς ἰσχύος μέ τίς Συνόδους γιά τίς ἡσυχαστικές ἐριδες καί τόν ἐθνοφυλετισμό – πού ἔχουν καταδικάσει τίς παπικές πλάνες ὡς αἰρέσεις. Ἀλλά καί στά λειτουργικά κείμενα ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀναφέρει τόν Παπισμό ὡς αἵρεση (Συνοδικό Ὁρθοδοξίας).

Τέλος, μία ἀπό τίς πλάνες τοῦ Παπισμοῦ, τό Filioque, ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τόν ὄρο τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τήν ἀπόφαση τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί ἔχει καταδικαστεῖ ρητῶς ἀπό τή **Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως (879)** στήν ὁποία συμμετείχαν καί ἐκπρόσωποι τοῦ Πάπα καί ὄλων τῶν Πατριαρχῶν, οἱ δέ ἀποφάσεις τῆς ἔχουν γίνει ὁμόφωνα ἀποδεκτές ἀπό τούς συμμετέχοντες καί ἀπό τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας.

Στήν ἀξιόλογη ἔκδοση τῆς Ἰ. Μ. Ὁσ. Γρηγορίου, Οἱ ἀγῶνες τῶν μοναχῶν ὑπέρ τῆς Ὁρθοδοξίας, Ἁγ. Ὅρος 2003 σ. 205-341, παρατίθενται οἱ ἀπόψεις πολλῶν Ἁγίων καί Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας μας (ἄνω τῶν 40 προσώπων) πού κατήγγειλαν ὡς αἰρετικές τίς παπικές καινοτομίες. Μάλιστα ὀρισμένοι ἀπό αὐτούς ἔδωσαν καί τό αἷμα τους γιά τήν Ὁρθόδοξη Πίστη. Ἐπίσης ὁ θεολόγος Παν. Σημάτης ἀναφέρεται ἐκτός τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί σέ πολλές Τοπικές Συνόδους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας μετά τό Σχίσμα πού καταδικάζουν ὡς αἰρετικές τίς διδασκαλίες τοῦ Παπισμοῦ¹⁴.

Ἐνδεικτική εἶναι ἡ **Συνοδική ἀπόφαση τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, καί Ἱεροσολύμων (1848)** : «ἀπό αὐτές τίς αἰρέσεις πού διαδόθηκαν σέ μεγάλο μέρος τῆς οἰκουμένης, γιά τούς λόγους πού γνωρίζει ὁ Κύριος, ἦταν κάποτε ὁ Ἀρειανισμός. Σήμερα εἶναι καί ὁ Παπισμός ... (τό Filioque) εἶναι αἵρεση καί αὐτοί πού τήν πιστεύουν αἰρετικοί ... γι' αὐτό καί ἡ μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία ἀκολουθώντας τά ἴχνη τῶν ἁγίων Πατέρων, ἀνατολικῶν καί δυτικῶν, κήρυξε καί παλαιά ἐπί τῶν Πατέρων μας, καί ἀποφαίνεται πάλι σήμερα συνοδικῶς ... ὅτι εἶναι αἵρεση καί οἱ ὀπαδοί του αἰρετικοί ... Ἐπίσης, οἱ συνάξεις πού συγκροτοῦνται ἀπό αὐτούς εἶναι αἰρετικές καί κάθε κοινωνία πνευματική τῶν Ὁρθοδόξων τέκνων ... μέ αὐτούς εἶναι ἀντικανονική, ὅπως ὀρίζει ὁ ζ' κανόνας τῆς Γ' Οἰκ. Συνόδου»¹⁵. Παρόμοια ἀναφέρει καί ἡ **ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος (1895)** : «ὑπάρχουν οὐσιώδεις διαφορές πού ἀφοροῦν στά θεοπαράδοτα δόγματα τῆς πίστεώς μας καί στό θεοσύστατο κανονικό πολίτευμα τῆς διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ... Ἡ Παπική Ἐκκλησία ... ὄχι μόνο ἀρνεῖται νά ἐπανέλθῃ στούς Κανόνες καί τούς ὄρους τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀλλά στό τέλος τοῦ 19ου αἰ. εὐρύνοντας τό ὑφιστάμενο χάσμα, ἐπισήμως ἀνακήρυξε καί ἀλάθητο ... Ἡ σημερινή Ρωμαϊκή εἶναι Ἐκκλησία τῶν καινοτομιῶν, τῆς νοθεύσεως τῶν συγγραμμάτων τῶν Πατέρων, τῆς παρερμηνείας τῆς Γραφῆς καί τῶν ὄρων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Γι' αὐτό εὐλόγως καί δικαίως ἀποκηρύχθηκε καί ἀποκηρύσσεται ἐφ' ὅσον μένει στήν πλάνη τῆς»¹⁶.

Συνεπῶς, τό ἄν κάποιος – ὅποιος καί ἄν εἶναι αὐτός – δέν ἀποδέχεται τή σαφή καί πάγια διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας, τήν ὁμόφωνη γνώμη τῶν Συνόδων Τῆς καί τῶν Ἁγίων μας ὅτι ὁ Παπισμός εἶναι αἵρεση, εἶναι θέμα προσωπικῆς του ἐπιλογῆς καί εὐθύνης.

Ἄς διερωτηθοῦμε ὅμως, ὡς ἔχοντες τήν εὐθύνη τῶν ποιμένων καί διδασκάλων τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅταν ὅλοι οἱ Ἅγιοι καί πολλές Σύνοδοι ὁμόφωνα καί ρητῶς ἀποφαίνονται, πῶς μποροῦμε ἐμεῖς σήμερα ἐλαφρᾶ τῇ καρδίᾳ νά δογματίζουμε ἰσχυριζόμενοι ὅτι εἶναι «ἀβάσιμοι οἱ ὑπό τινῶν ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτούς χαρακτηρισμοί ὡς αἰρετικῶν» ; Τότε μήπως καί ὁ ἐθνοφυλετισμός δέν εἶναι αἵρεση, ἢ οἱ ἀπόψεις τοῦ Βαβλαάμ καί Ἀκινδύνου δέν εἶναι αἰρετικές ; Γιατί δύο μέτρα καί δύο σταθμά ; Ἡ ἐμεῖς θά κρίνουμε κατά τό δοκοῦν ἡμῖν ὅτι κάποιες ἀπό τίς Τοπικές Συνόδους καί τίς ὁμοφώνως ἐκφρασθεῖσες γνῶμες τῶν Ἁγίων ἐκφράζουν τήν Ἐκκλησία καί κάποιες ὄχι ; Ἐμεῖς ξέρουμε καλύτερα ἀπό ὅλους τούς Ἅγίους καί τίς Συνόδους πού ἀπεφάνθησαν ; δέν ἐγγίζει ἕνας τέτοιος ἰσχυρισμός τά ὄρια τῆς βλασφημίας ;

Ἐπί πλέον δέ, τί θά συμβεῖ ἂν αὐτή τή συλλογιστική γιά τόν Παπισμό τήν ἐπεκτείνουμε καί σέ ἄλλες αἱρέσεις π.χ. στούς Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά, τούς Μορμόνους, τούς Πεντηκοστιανούς, τούς τηλευαγγελιστές, οἱ ὅποιοι ἐπειδή «δέν ἔχουν καταδικασθεῖ ὑπό τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δι' ἐπισήμου ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ὡς αἱρετικοί ... διό καί εἶναι ἀβάσιμοι οἱ ὑπό τινῶν ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτούς χαρακτηρισμοί ὡς αἱρετικῶν, ἀφοῦ μόνο ἡ Ἐκκλησία δύναται νά χαρακτηρίζη δι' ἐπισήμου πράξεως ... ὡς αἱρετικούς ἢ σχισματικούς» ;

Μελετώντας τά σχετικά κείμενα βλέπουμε τό ἐξῆς παράδοξο : στό παρελθόν ὀλόκληρη ἡ Ὁρθόδοξη Παράδοση, ὁμόφωνα σχεδόν, χαρακτήριζε τούς Ρωμαιοκαθολικούς ὡς αἱρετικούς (ἐλάχιστες οἱ ἐξαίρεσεις κυρίως στούς πρώτους αἰῶνες τοῦ σχίσματος καί αὐτές ὄχι ἀπό μεγάλους θεολόγους). Τίς τελευταῖες ὁμως δεκαετίες, ἀντίθετα, βλέπουμε ὄλο καί περισσότερο θεολόγους πού ὑπηρετοῦν στήν Οἰκουμενική Κίνηση, ἀρνούμενοι ἐντελῶς τή μακροαίωνα παράδοση τῆς Ὁρθοδοξίας, νά ἰσχυρίζονται μέ χαρακτηριστική ἐπιμονή ὅτι οἱ Ρωμαιοκαθολικοί δέν εἶναι αἱρετικοί ! Ἡ ἔντονη αὐτή ἀντίθεση δημιουργεῖ εὐλογη ἀπορία : πῶς εἶναι δυνατόν Ὁρθόδοξοι θεολόγοι νά ἐκφράζονται ριζικά ἀντίθετα μέ τήν ἐκκλησιαστική τους παράδοση ; Τί ἔχει συμβεῖ καί ἔχουμε τέτοια ὁμοφωνία στήν ἀρνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως στούς οἰκουμενιστικούς κύκλους τῶν Ὁρθοδόξων θεολόγων σέ αὐτό τό κρίσιμο θέμα ;

Ἡ εὐλογη ἀπορία ἴσως βρῖσκει τήν ἀπάντησή της στήν εἰσηγήση τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Μονάχου κ. Ἀθ. Βέλτση, ὁ ὁποῖος στήν ἐπιστημονική ἡμερίδα πού διοργάνωσε ἡ Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης μέ θέμα «Ὁ θεολογικός Διάλογος μεταξύ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας (Θεσσαλονίκη 20.5.2009)», ἀναφέρθηκε σέ συναντήσεις πού προηγήθηκαν τοῦ ἐπισήμου Θεολογικοῦ Διαλόγου (1980), οἱ ὁποῖες «ὄχι μόνο προετοίμασαν τό Θεολογικό Διάλογο, ἀλλά θά μπορούσαν νά θεωρηθοῦν ἐν πολλοῖς παραδειγματικές γιά τή λύση τῶν ἐκκρεμῶν θεολογικῶν ζητημάτων. Οἱ λύσεις πού ἔχουν προταθεῖ - κατά τόν καθηγητή - θά μπορούσαν ἀκόμη σήμερα νά ἀποτελέσουν τή διέξοδο, ἀληθῆ διέξοδο στήν πορεία τῶν Ἐκκλησιῶν γιά τήν ἀναζήτηση τῆς ἐνότητας». Καί συνεχίζει ὁ καθηγητής Βέλτσης μέ τό ἐξῆς ἀποκαλυπτικό : «Τό 1976 σέ ἓνα ἀπό τά συμπόσια τοῦ Pro Orientis στό Πανεπιστήμιο τοῦ Graz ὁ καθηγητής τῆς Δογματικῆς **Joseph Ratzinger** διετύπωσε μία πρόταση γιά τή λύση τοῦ ἐπίμαχου θεσμοῦ τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ρώμης καί τῆς ἔνωσης τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς Καθολικῆς καί τῆς Ὁρθόδοξης. **Ἡ ἐνότητα θά μπορούσε – εἶπε ὁ Ratzinger – “νά ἐπιτευχθεῖ πάνω στή βάση ὅτι ἡ Ἀνατολή θά παραιτεῖτο ἀπό τό νά πολεμᾷ τή δυτική ἐξέλιξη τῆς β' χιλιετίας ὡς αἱρετική καί θά ἀναγνώριζε τήν Καθολική Ἐκκλησία μέ ἐκείνη τή μορφή ὡς νόμιμη καί ὀρθή ἀπό ἀποψη πίστεως, στήν ὁποία ἡ Καθολική Ἐκκλησία βρέθηκε μέσα ἀπό τήν ἐξέλιξη τῆς β' χιλιετίας, ἐνῶ ἀντίστροφα ἡ Δύση θά ἀναγνώριζε τήν Ἀνατολή ὡς νόμιμη καί ὀρθή στήν πίστη σέ ἐκείνη τή μορφή τήν ὁποία αὐτή διατήρησε στήν ἱστορία της”** ! Ὁ Ratzinger εἶναι σαφέστατος : **«ἡ Ἀνατολή θά παραιτεῖτο ἀπό τό νά πολεμᾷ τή δυτική ἐξέλιξη τῆς β' χιλιετίας ὡς αἱρετική» !**

Μέ ἄλλα λόγια, σύμφωνα μέ τήν πρόταση τοῦ τότε καθηγητοῦ J. Ratzinger καί σημερινοῦ Πάπα Βενεδίκτου XVI, οἱ Ὁρθόδοξοι θεολόγοι πού διακονοῦν στό διάλογο δέν ὀφείλουν νά προσαρμόζουν τό θεολογικό τους λόγο καί τή συμπεριφορά στήν ἐκκλησιαστική παράδοση τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλά νά συμμορφώσουν τήν παράδοσή μας στούς στόχους πού ἔχουν τεθεῖ σέ συνεννόηση μέ τόν Πάπα ! Ἄν θέλουν οἱ Ὁρθόδοξοι νά ὑπηρετοῦν τό Διάλογο θά πρέπει, κατά τόν Πάπα, νά μὴν χαρακτηρίζουν ὡς αἱρετικά τά καινοφανῆ δόγματα τῆς Παπῶσῆς καί νά ἐρμηνεύσουν τήν ἐκκλησιαστική τους παράδοση κατά τέτοιο τρόπο ὥστε νά μὴν εἶναι σέ ἀντίθεση μέ τόν Παπισμό ! Κατόπιν αὐτῶν, εἶναι πολύ «κακός» – κατά τόν π. Παῖσιο – ὁ λογισμός, ὅταν λέει ὅτι ὁ Πάπας φαίνεται νά καθορίζει σέ ὀρισμένα θέματα τό θεολογικό λόγο κάποιων συγχρόνων ὀρθοδόξων θεολόγων; Ἡ τέλος πάντων, γιά νά τό ποῦμε πιό κομψά, ὅτι ὁ θεολογικός λόγος κάποιων – ἀσφαλῶς ὄχι ὄλων - Ὁρθοδόξων εἶναι ἀποτέλεσμα ... συμφωνίας μέ τόν Πάπα ;

Γιά ὀρισμένους, δυστυχῶς, τό ζητούμενο σήμερα δέν εἶναι νά προσαρμόσουν τή δική τους συμπεριφορά στήν ἐκκλησιαστική μας παράδοση, ἀλλά νά «κόβουν καί ράβουν» τήν παράδοσή μας σύμφωνα μέ τούς στόχους πού αὐτοὶ ἔχουν θέσει... Καί ὅταν τά βρῖσκουν δύσκολα μέ τήν πατερική

διδασκαλία 10 αιώνων μετά το Σχίσμα – ή όποια στό σύνολό της είναι έναντιόν τών Παπικῶν δογμάτων – τήν άκυρώνουν μέ τό θεολογικότατο έπιχείρημα ότι είναι ... πολεμική, ένῶ έμεις σήμερα είμαστε πλήρεις ... άγάπης !

Δ. Περιφρόνηση τής εκκλησιαστικῆς παραδόσεως ἢ Οικουμενική Κίνηση ;

Στήν προσπάθεια δικαιολογήσεως τών άντικανονικῶν συμπροσευχῶν ό καθηγητής ισχυρίζεται ότι αυτές είναι «*αναπόφευκτος συνέπεια τής έπισήμον άποφάσεως τής Όρθοδόξου Έκκλησίας νά συμμετέχη δι' εκπροσώπων ... εις τά θεσμικά όργανα και τάς δραστηριότητας τής συγχρόνου Οικουμενικῆς κινήσεως διά τήν ένότητα τών χριστιανῶν*» (Φειδάς, σ. 11).

Τίθεται λοιπόν ένα (ψευτο-)δίλλημα : περιφρόνηση τής εκκλησιαστικῆς παραδόσεως ἢ Οικουμενική Κίνηση ; Είναι όμως έτσι τά πράγματα ; Ασφαλῶς όχι ! Ἡ άποψη τοῦ καθηγητοῦ είναι αυθαίρετη ! Διότι ἡ ιστορία τής Έκκλησίας και ἡ σημερινή πραγματικότητα βεβαιώνουν ότι **μπορεῖ νά υπάρχει διαχριστιανικός διάλογος χωρίς συμπροσευχές μέ απόλυτο σεβασμό στήν εκκλησιαστική μας παράδοση :**

1. Πάντοτε ἡ Έκκλησία στήν ιστορία της συνδιαλεγόταν μέ σχισματικούς και αίρετικούς άκόμα και μέ έτεροθρήσκους, μέ πολλούς από τούς όποιους εκπληρώθηκε ἡ προσδοκία για ένωση. Και όμως **πάντοτε επιβαλλόταν ἡ θερμή και έντονη προσευχή, αλλά άπαγορευόταν αυστηρά και ἡ άπλή συμπροσευχή !**
2. Τό ότι είναι έφικτό αλλά και επιβάλλεται νά συνδυάζονται διαχριστιανικές σχέσεις και σεβασμός στήν εκκλησιαστική παράδοση ἄς άκούσουμε τόν εμπειρο στοῦς Θεολογικούς διαλόγους πρωτοπρεσβύτερο τοῦ Οικουμενικοῦ Θρόνου π. Θεόδωρο Ζήση, ό όποίος προτείνει τήν μόνη άποδεκτή από τήν εκκλησιαστική τάξη συμπεριφορά : «Υπάρχει και άλλος τρόπος διαλόγου και προσεγγίσεως τών έτεροδόξων, χωρίς συμφυρμούς, συμπροσευχές και συλλείτουργα. Ἡ κατ' οικονομίαν άπλή σωματική παρουσία, χωρίς καμία προσευχητική ἢ λειτουργική συμμετοχή ... Ακόμη και κατά τή έναρξη τών θεολογικῶν συζητήσεων σέ κοινή συνδιάσκεψη (στή Φερράρα), προσευχήθηκαν ξεχωριστά οί Λατίνοι και ξεχωριστά οί Όρθόδοξοι, **τακτική πού τηρεῖται μέχρι σήμερα σέ μερικούς από τούς θεολογικούς διαλόγους**»¹⁷.
3. Σχετική είναι και ἡ Ανακοίνωση της 9/22-4-1980 της Ίερᾶς Έκτάκτου Διπλῆς Συνάξεως τής Ίερᾶς Κοινότητος τοῦ Αγίου Όρους Ἄθω «Περί τοῦ Διαλόγου Όρθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικῶν», όπου μεταξύ άλλων παρακαλοῦσε το Άγ. Όρος ὅπως εις τό έξῆς «**ό θεολογικός διάλογος οὐδόλως συνοδεύεται από συμπροσευχάς, συμμετοχάς εις τάς λειτουργικάς και λατρευτικάς συνάξεις** έκατέρων και λοιπᾶς ενεργείας, αἱ όποῖαι ένδέχεται νά δώσουν τήν έντύπωσιν ότι ἡ ἡμετέρα Όρθόδοξος Έκκλησία δέχεται τούς Ρωμαιοκαθολικούς ως πλήρη Έκκλησίαν και τόν Πάπαν ως κανονικόν Έπίσκοπον Ρώμης. Τοιαῦται ένέργειαί παραπλανοῦν και τό Όρθόδοξον πλήρωμα και τούς Ρωμαιοκαθολικούς, δίδοντες εις αὐτούς τήν έσφαλμένην έντύπωσιν περὶ τοῦ τί φρονεῖ περὶ αὐτῶν ἡ Όρθοδοξία...»¹⁸.
4. Ἄς μή ξεχνοῦμε, επίσης, ότι μέχρι πολύ πρόσφατα διεξαγόταν θεολογικός διάλογος μέ τίς **προχαλκηδόνιες Έκκλησίες**. Και όμως ποτέ δέν τέθηκε θέμα συμπροσευχῆς μαζί τους, διότι οί εκκλησίες αυτές σέβονται τήν εκκλησιαστική τάξη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου ! Ἡ συμμόρφωση τών συμμετεχόντων στό θεολογικό αυτό διάλογο μέ τήν κανονική παράδοση σέ τίποτα δέν παρεμπόδιζε τόν διάλογο αυτό νά προχωρήσει. Για ποίό λόγο λοιπόν νά μήν έφαρμοσθεῖ και αυτή ἡ πρακτική στίς επαφές μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς ἢ τούς Προτεστάντες ;
5. Στό ἴδιο πνεῦμα τής προτάσεως τοῦ π. Θεοδ. Ζήση είναι και ἡ προαναφερθεῖσα από 31 Ίανουαρίου 1952 Έγκύκλιος τής υπό τόν Πατριάρχη Ἄθηναγόρα Πατριαρχικῆς Συνόδου πρὸς τούς Προκαθημένους τών Όρθοδόξων Έκκλησιῶν, όπου άποτρέπει τούς εκπροσώπους τών Αὐτοκεφάλων Έκκλησιῶν πού συμμετέχουν σέ θεολογικούς διαλόγους από τίς συμπροσευχές.

6. «τό Οικουμενικόν Πατριαρχεῖον θεωρεῖ αὐτονόητον τήν κανονικήν ἀπαγόρευσιν (τῆς συμπροσευχῆς μέ ἑτεροθρήσκους) καί τήν ἀποχήν ἀπ' αὐτῆς, χωρίς τοῦτο νά σημαίνη ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς συμπροσευχῆς συμπαρασύρει εἰς ἀπαγόρευσιν καί τόν διαθρησκειακόν διάλογον» τονίζει καί ὁ σημερινός Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος. **Κατά τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη μπορεῖ νά ὑπάρχει διάλογος καί συνεργασία χωρίς συμπροσευχή!**
7. Αντίθετα, ἡ λογική του κ. Φειδᾶ περί ἀρρήκτου συνδέσεως τοῦ διαχριστιανικοῦ διαλόγου μέ τίς συμπροσευχές εἶναι εἰς βάρος τῆς ἴδιας τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Διότι μία προσπάθεια ἡ ὁποία ὀδηγεῖ σέ περιφρόνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως δέν μπορεῖ νά εἶναι ἀποδεκτὴ ἀπό κανένα Ὁρθόδοξο! Ἐνας διάλογος ὁ ὁποῖος θεμελιώνεται στήν παράβαση τῶν Ἱ. Κανόνων δέν μπορεῖ νά ἔχει τήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ, παρά τήν ὅποια καλή διάθεση τῶν ἐμπλεκομένων! Τελικά σέ τί εἶδους Ὁρθόδοξη μαρτυρία προβαίνουν οἱ συμμετέχοντες σέ μία διαδικασία πού περιφρονοῦνται οἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί ἡ μακροαίωνα παράδοση καί ζωὴ τῆς Ὁρθοδοξίας; Ἐνας τέτοιος διάλογος εἶναι ἐκ τῶν προτέρων ἀποτυχημένος καί δέν μπορεῖ νά γίνεαι ἀποδεκτός ἀπό τήν ἐκκλησιαστική συνείδηση!
8. **«Κάνουμε μόνο ζημιὰ καί ἀντιθέτως δέν βοηθοῦμε καθόλου τόν διάλογο»** λέει ἀπερίφραστα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας Στυλιανός – ἐπί εἰκοσαετία συμπρόεδρος στόν Ἐπίσημο Θεολογικό Διάλογο μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς – ἀναφερόμενος σέ ὀρισμένες συμπροσευχές τίς ὁποῖες καί χαρακτηρίζει ὡς «λάθη τραγικά» πού ἔχουν σοβαρές συνέπειες : **«δυστυχῶς δημιουργοῦν πολύ θόρυβο, πολλή ζημιὰ, χωρίς νά ἔχουμε ἀπολύτως κανένα κέρδος.** Ἔτσι δίνουμε τήν ἐντύπωση ὅτι σπεύδουμε νά κάνουμε μία Intercommunio, μία μυστηριακή κοινωνία μέ τούς ἑτεροδόξους ... κάνουμε μόνο ζημιὰ καί ἀντιθέτως δέν βοηθοῦμε καθόλου τόν διάλογο»¹⁹.
9. Τέλος ἡ συμμόρφωση μέ τούς Ἱ. Κανόνες καί ἡ ἄρνηση τῶν Ὁρθοδόξων ἐκπροσώπων νά συμμετέχουν σέ κοινή Θ. Λειτουργία (intercommunio, Λειτουργία τῆς Lima) - παρά τήν ἐπιμονή τῶν ἑτεροδόξων - σέ τίποτα δέν ἐμπόδισε, οὔτε στό ἐλάχιστο, τό διάλογο μέ τούς ἑτεροδόξους. Γιατί νά μήν τηρηθεῖ ἡ ἴδια στάση γιά κάθε μορφῆς συμπροσευχή;

Ε. Οἱ συμπροσευχές μέ τούς αἰρετικούς καί ὁ λαός τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἴδιος ὁ καθηγητής συνομολογεῖ ὅτι ἡ αὐστηρότητα τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν ἐν τῇ λατρείᾳ ἐπικοινωνία μέ αἰρετικούς κατά τόν δ' αἰ. ὀφείλετο ἀποκλειστικά σέ ποιμαντικούς λόγους προστασίας τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος τοῦ λαοῦ. Βέβαια ὑποστηρίζει ὅτι ἐξέλειπαν πλέον οἱ κίνδυνοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί ὑπονοεῖ ὅτι σήμερα δέν ὑπάρχει κανένας λόγος γιά τήν ἀπαγόρευση τῆς συμπροσευχῆς μέ τούς αἰρετικούς στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως!

Ἀσφαλῶς δέν ὑφίστανται οἱ κίνδυνοι τοῦ δ' αἰ. Σήμερα ὅμως τά πράγματα εἶναι πολύ πιό σοβαρά καί ἐπικίνδυνα · δέν ὑπάρχει, ὅπως παλαιότερα, ὁ κίνδυνος ἀποχώρησης ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί ἔνταξης στή Ρωμαιοκαθολική, ἀλλά ἕνας πολύ σοβαρότερος : ἡ ἀλλοίωση τοῦ Ὁρθοδόξου αἰσθητηρίου. Σήμερα, στήν ἐποχὴ τῆς ἐκκοσμικεύσεως, ὑπάρχει μία αὐξανόμενη ἀδιαφορία γιά τήν πίστη, πού τελικά σημαίνει ἀδιαφορία γιά τό ἴδιο τό εὐαγγελικό μήνυμα. Τό σύνθημα τῆς νέας ἐποχῆς εἶναι πολύ πιό ἐπικίνδυνο ἀπό ὁποιαδήποτε αἵρεση τοῦ παρελθόντος : «ὄλοι οἱ δρόμοι ὀδηγοῦν στό Θεό · κανένας δέν δικαιούται τήν ἀποκλειστικότητα · ὅλες οἱ θρησκείες εἶναι τό ἴδιο καί καμία θρησκεία δέν μπορεῖ νά ἰσχυριστεῖ ὅτι ἐκφράζει ὀλόκληρη τήν ἀλήθεια · παντοῦ ὑπάρχει μέρος τῆς ἀλήθειας · δέν ἔχει σημασία τί πιστεύει ὁ καθένας». Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἀντίληψη αὕτη ἀνατρέπει τήν οὐσία τῆς Ἐκκλησίας καί ἀλλοιώνει τό Ὁρθόδοξο ἦθος τῶν πιστῶν, διότι ἀποτελεῖ καθολική ἄρνηση τοῦ Εὐαγγελίου, ἀφοῦ ὀδηγεῖ σέ ἄρνηση τοῦ μοναδικοῦ Σωτήρα καί Λυτρωτῆ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Βέβαια, θέλω νά πιστεύω, ὅτι κανένας ἀπό τούς Ὁρθοδόξους ποιμένες δέ συµμερίζεται τή «θεωρία τῶν κλάδων» καί γενικότερα τή διδασκαλία τῆς νέας ἐποχῆς, ἀκόμα καί

ἂν κάποιες διατυπώσεις τοῦ λόγου ἐπιτρέπουν καί ἄλλες ἀναγνώσεις (πχ. περί τῶν δύο πνευμόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ !).

Ὅμως ὑπάρχει σοβαρό πρόβλημα ὅταν οἱ Ὀρθόδοξοι Ποιμένες, καί μάλιστα οἱ τὰ πρῶτα φέροντες, δίνουν τήν ἐντύπωση στόν ἀπλό λαό ὅτι δέν πρέπει νά προτάσεται ἡ ἀλήθεια τῆς πίστεως, ὅτι δέν ἔχει καί πολλή σημασία τό δόγμα, ἀρκεῖ νά εἶμαστε «ἀγαπημένοι». Ἀλίμονο ὅταν τίθεται σέ ἀντιδιαστολή ἡ ἀκρίβεια τῆς πίστεως καί ἡ ἀγάπη !

Αὐτό βέβαια δέ λέγεται πλέον ρητῶς (εὐτυχῶς δέν ἐπαναλήφθηκαν οἱ ἀτυχεῖς (;) φράσεις τοῦ Ἀθηναγόρα), ἀλλά ὁ πιστός λαός, πού δυστυχῶς δέν γνωρίζει πολλά γιά τήν πίστη του, ὅταν βλέπει τούς ἡγέτες τῶν αἱρέσεων νά παρίστανται καί νά συμμετέχουν ἐνεργά στήν Ὀρθόδοξη λατρεία καί τούς Ὀρθόδοξους Ἐπισκόπους νά συμπροσεύχονται συχνά-πυκνά μέ τούς αἰρετικούς ἐνδεδυμένοι ἄμφια (ὁ λαός καί τό μανδύα τό θεωρεῖ λειτουργικό ἔνδυμα), **τό μήνυμα πού παίρνει εἶναι ὅτι δέν ἔχει σημασία τί πιστεύουμε, δέν ἔχουν σημασία οἱ διαφορές στήν πίστη, ἀφοῦ ὅλοι τό ἴδιο εἶμαστε καί ὅλοι μπορούμε ἀπό κοινού νά στεκόμαστε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ συμπροσευχόμενοι.** Εἶναι προφανές ἡ ζημιὰ πού γίνεται, καί μετά ἄς κάνουμε ὅσα κηρύγματα θέλουμε γιά τή μοναδικότητα τῆς Ὀρθοδοξίας καί τήν ἀξία τῆς ἀληθοῦς πίστεως κοκ. Ἡ συνείδηση τοῦ λαοῦ μας ἔχει ἤδη ἀλλοιωθεῖ ! Καί ἔτσι φτάσαμε – γιά νά χρησιμοποιήσω περιστατικό ἀπό τήν πόλη μου – θεολόγος καθηγητής, αὐτοπροβαλλόμενος ὡς ὑπέρμαχος τοῦ διεκκλησιαστικοῦ διαλόγου, νά μή βλέπει τό παραμικρό ἐκκλησιολογικό πρόβλημα ἂν κάποιος Ὀρθόδοξος συστηματικά, κάθε Κυριακή, ἐκκλησιάζονται καί ψάλλουν στο Ρωμαιοκαθολικό Ναό τῶν Πατρῶν! Αὐτό δέν εἶναι σχετικοποίηση τῆς πίστεως, πλήρης ἀμβλυνση τοῦ ὀρθόδοξου αἰσθητηρίου, πλήρης καταστροφή τῶν ἐκκλησιολογικῶν ἀντανακλαστικῶν ; Πραγματικά ἡ κορύφωση τῆς τραγικότητας καί τῆς σύγχυσης – καί μάλιστα στό λόγο θεολόγου ! Γιά τό κατάντημα αὐτό δέν ἔχουν εὐθύνη οἱ τὰ πρῶτα φέροντες τῆς Ἐκκλησίας μας καί συμπροσευχόμενοι μέ τούς ἑτεροδόξους εὐκαίρως-ἀκαίρως ;

Ἐκτός ἂν ὅλες αὐτές οἱ συμπροσευχές γίνονται ἐπίτηδες γιά νά προκαλέσουν καί κυρίως νά διαμορφώσουν ἕνα τέτοιο ἦθος στούς πιστούς μας, ὥστε νά ἐξαλειφθεῖ κάθε ἀντίσταση στά σχέδια κάποιων! Μήπως, δηλαδή, κάποιος γιά τό μόνο πού ἐνδιαφέρονται εἶναι νά πραγματοποιηθεῖ πάση θυσία μία, ὅποιασδήποτε μορφῆς, «ένωση τῶν Ἐκκλησιῶν». Καί ὡς μοναδικό δρόμο ἐπέλεξαν τή θεωρία-μεθόδευση πού, κατά τόν Μητροπολίτη Τυρολόης (τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου) κ. Παντελεήμονα, «διετυπώθη ὑπό τινῶν Ρωμαιοκαθολικῶν συνέδρων» στή Β' Βατικανή Σύνοδο ὅτι "ἡ ἔνωση θά ἐπιτευχθεῖ σταδιακῶς καί οὐχί διά διαπραγματεύσεων ἐκκλησιαστικο-θεολογικῶν σέ τρία στάδια : α) φιλία καί ψυχολογική προπαρασκευή (σημ. συντ: ἔχει ἤδη συντελεσθεῖ), β) μερική μυστηριακή κοινωνία (σημ. συντ: συντελεῖται διά τῶν συμπροσευχῶν) καί γ) πλήρης μυστηριακή κοινωνία"»²⁰. Μήπως ἐκεῖ συστηματικά ὀδηγεῖ ἡ περιφρόνηση τῆς κανονικῆς τάξεως τῆς Ἐκκλησίας μας καί ἀπλῶς δέν ὁμολογεῖται ;

π. Ἀναστάσιος Γκοτσόπουλος
Πάτρα 22.6.2009

¹ Ὁλόκληρο τό ἄρθρο στή διαδικτυακή τοποθεσία : www.alopsis.gr/alopsis/feidas.pdf

² Ἰω. Σταματάκου, Λεξικόν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης (Ἀθήναι 1972), σ. 950.

³ G.W.H. Lampe, A Patristic Greek Lexicon, (Ὁξφόρδη 1961), σ.σ. 1290, 1325-1326.

⁴ Πράξ. 26, 29. Ρώμ. 9, 3. 2 Κορινθ. 13, 7, 9. Ἰακ. 5, 16. 3 Ἰωάν. 2.

⁵ PG 140, 620^A.

⁶ Σ. Μπιλάλη, Ὀρθοδοξία καί Παπισμός, (Ἀθήναι 1969), τ. Β' σ. 367.

⁷ Ἰ. Καρμίρη, Τά Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὀρθόδοξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν Ἀθήναις 1953, σ.σ. 905-925.

⁸ Ἰ. Πόποβιτς, «Ὀρθοδοξία καί "Οἰκουμενισμός". Μία Ὀρθόδοξος γνωμάτευσις καί μαρτυρία», στό Κοινωνία, 18,2 (1975), σ. 98.

⁹ «Ἐγκύκλιος πρὸς τούς Προκαθημένους τῶν Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν» (31 Ἰανουαρίου 1952), στό : Καρμίρη, Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα, σ.σ. 962-963.

¹⁰ Β. Ἀρχοντῶνη, Περί τῆν κωδικοποίησιν τῶν Ἱ. Κανόνων καί τῶν κανονικῶν διατάξεων ἐν τῇ Ὀρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 73.

- ¹¹ Ὁρθόδοξος Τύπος, φ. 1334/24.9.99.
- ¹² Αναλυτικότερα βλ. Αν. Γκοτσοπούλου, «οὐ δεῖ αἰρετικούς ἢ σχισματικούς συνενύχουσθαι», Πάτρα 2008, σ. 56-114, ὅπου καί σχετική βιβλιογραφία.
- ¹³ Γιά νά θυμηθοῦμε ὀλοκλήρους τούς ὕμνους : **«Κωνσταντίνου ἡ πόλις, Πρωτοκλήτου λυχνία τε ἄγει ἑορτήν λαμπροφόρον δεχομένη τόν Πρόεδρον, Ρωμαίων Ἐκκλησίας τῆς σεπτῆς, καθέδρας Κορυφαίου μαθητοῦ, φιλαδέλφω διαθέσει τε ἐκ ψυχῆς, εὐξώμεθα γηθοσύνως : Μείνον, Παράκλητε, ἐν ἡμῖν, ἄγων ἡμᾶς πρὸς σὴν ἀλήθειαν, ἴν' ὁμοφώνως στόματι ἐνί, καρδία Σέ δοξάζωμεν»** καί **«Ναῦς, ἡ πάντιμος Ὁρθοδοξίας ἀγλαΐζεται νῦν δεχομένη, ἐκ Δυσμῶν σεπτόν Ποιμένα καί Πρόεδρον καλλιερύσα δ' εὐσήμως εὐφραίνεται ἐν εὐσεβείᾳ Χριστόν ἱκετεύουσα: Τῇ δυνάμει σου τόν κόσμον σου περιφρούρησον ἐν' ὁμονοίᾳ συντηρῶν ὡς ὑπεράγαθος»** καί τὴν δέσηση : **«Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ Ἁγιωτάτου Ἐπισκόπου καί Πάπα Ρώμης Βενεδίκτου καί τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καί Πατριάρχου ἡμῶν Βαρθολομαίου καί ὑπὲρ τοῦ κατευθυνθῆναι τὰ διαβήματα αὐτῶν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν» !**
- ¹⁴ Π. Σημάτη, Εἶναι αἴρεση ὁ Παπισμός; Τί λένε οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι καί οἱ Ἁγ. Πατέρες, σ.σ. 23-56.
- ¹⁵ Ἄνωνύμου, Ὁ πειρασμός τῆς Ρώμης, ἔκδ. Ι.Μ.Κουτλουμουσίου, σ.σ. 85-115.
- ¹⁶ Καρμίρη, Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα, σ.σ. 932-946.
- ¹⁷ Θ. Ζήση, «Γιά τὴ συμπροσευχή Πατριάρχου καί Πάπα ποιά σύνοδος θά ἐπιβάλλει τὴν κανονικότητα;», Θεοδρομία, 6,2 (2004), σ.σ. 174-175.
- ¹⁸ Ἱερᾶς Ἐκτάκτου Διπλῆς Συνάξεως τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἄθω, «Περὶ τοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν», Κοινωνία, 23,2 (1980), σ.σ. 126-127.
- ¹⁹ Στυλιανοῦ, Ἀρχιεπισκόπου Αὐστραλίας, «Ὁ μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν Θεολογικός Διάλογος, Προβλήματα καί προοπτικές», Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 29 (1986-1989), σ.σ. 22-24.
- ²⁰ Π. Ροδόπουλος, Μητρο. Τυρολόης καί Σερεντίου, στό Π. Σημάτη, Ἡ Πατερικὴ στάση στοὺς θεολογικοὺς διαλόγους καί ὁ Οἰκ. Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, Τρίκαλα-Ἀθήνα 2008, σ. 51.